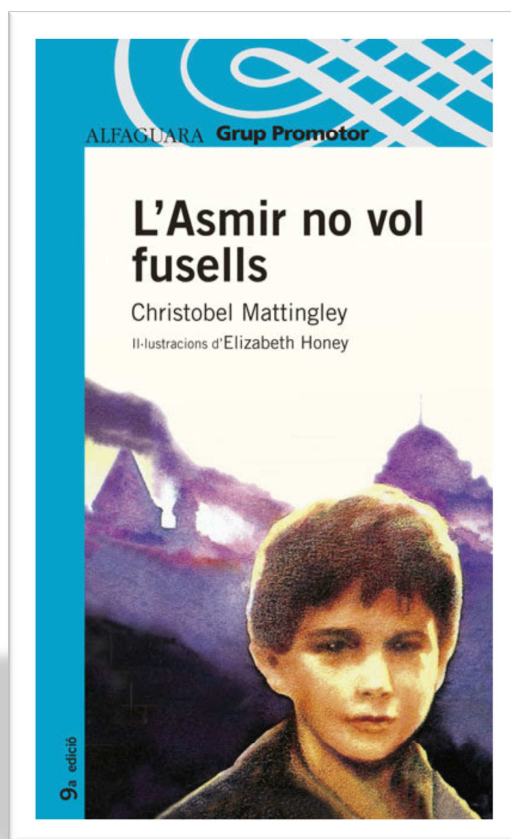

El Gust per la Lectura 2018-2019

Tema: refugiats

Educació primària: cicle superior

Guia didàctica

Generalitat de Catalunya
Departament d'Ensenyament

El Gust per la Lectura 2018-2019

Cicle inicial d'Educació Primària

L'Asmir no vol fusells

GUIA DIDÀCTICA

Subdirecció General de Llengua i Plurilingüisme

Servei d'Immersion i Acol·liment Lingüístics

Marta Vingut

Maig de 2018

Aquesta publicació té finalitat docent, per la qual cosa conté textos i fotografies procedents d'obres divulgades, a títol de citació, anàlisi, comentari o judici crític. De totes aquestes obres se cita adequadament la font de procedència i el nom de l'autor. Aquest ús està emparat pel dret de citació previst a l'article 32.1 del Text refós de la Llei de propietat intel·lectual, aprovat pel Reial decret legislatiu 1/1996, de 12 d'abril, i a l'article 10.2 del Conveni de Berna per a la Protecció de les obres literàries i artístiques, de 9 de setembre de 1886; i, per tant, està exempt de la necessitat d'autorització i abonament dels drets d'autor.

Els continguts d'aquesta publicació estan subjectes a una llicència de [Reconeixement-NoComercial-CompartirIgual 4.0 Internacional de Creative Commons](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/deed.ca). Se'n permet còpia, distribució i comunicació pública sense ús comercial, sempre que se'n esmenti l'autoria i la distribució de les possibles obres derivades es faci amb una llicència igual que la que regula l'obra original.

La llicència completa es pot consultar a:

[http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/deed.ca](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/deed.ca)

Índex

1.	Justificació. Per què aquest llibre?	5
2.	Objectius. Què pretenem amb aquesta lectura?	6
3.	El llibre. <i>L'Asmir no vol fusells</i>	7
3.1	Fitxa tècnica.....	7
3.2	Argument	7
3.3	Anàlisi de l'obra.....	7
3.4	Característiques tècniques	9
4.	L'autora. Coneguem Christobel Mattingley	10
5.	La il·lustradora. Coneguem Elizabeth Honey	11
6.	Cinc cèntims sobre el context de guerra als Balcans	12
7.	Orientacions per a la lectura. Per llegir, pensar-hi i gaudir-ne... ..	13
8.	Estructura de les activitats del dossier.....	15
9.	Proposta d'activitats de lectura. Mirem, escoltem, llegim, parlem-ne, pensem-hi, i sobretot, gaudim-ne.....	16
9.1	Abans de llegir.....	17
9.1.1	Activitat 1. Anticipem-nos.....	17
9.1.2	Activitat 2. Concepte d'empatia.....	18
9.1.3	Activitat 3. Mirem l'obra i pensem.....	19
9.1.4	Activitat 4. La guerra dels Balcans.....	19
9.1.5	Activitat 5. Coneguem breument Christobel Mattingley, una autora empàtica, sensibilitzada i compromesa	20
9.2	Durant la lectura.....	20
9.2.1	Orientacions generals.....	20
9.2.2	Activitat 6. Compartim l'objectiu de la lectura	21
9.2.3	Activitat 7. Lectura guiada per capítols.....	22
	Capítol 1. Sarajevo.....	22
	Capítol 2. La fugida	24
	Capítol 3. Refugiats	24
	Capítol 4. Belgrad	26
	Capítol 5 Travessant fronteres i capítol 6 Cada vegada més lluny.....	27
	Capítol 7. Fora de perill	29
	Capítol 8. De descoberta	29

Capítol 9. La tempesta.....	30
Capítol 10. Refugiats altre cop	30
Capítol 11. Una passejada inoblidable	31
Capítol 12. <i>Was ist das?</i>	32
Capítol 13. La fugida d'en Milan.....	33
Capítol 14. El rescat	33
Capítol 15. Un regal d'en Muris.....	34
Capítol 16. Instal·lats.....	35
9.3. Després de llegir.....	36
9.3.1. Activitat 8. Parlem-ne.....	36
9.3.2. Activitat 9. Rellegim fragments de l'obra.....	38
9.3.3. Activitat 10. Acabem l'experiència de l'Asmir.....	39
10. Activitats d'ampliació	40
10.1. Activitat 11. Amb ulls crítics.....	40
10.2. Activitat 12. Coneguem els drets dels refugiats.....	41
10.3. Activitat 13. Què hauria passat si... no haguessin tingut drets?	42
10.4. Activitat 14. Trobem punts de connexió	43
10.5. Activitat 15. Ara i no tan lluny d'aquí.....	47
11. Altres propostes interessants que podeu consultar	48
12. Recursos sobre la guerra de Bòsnia i dels Balcans.....	48
13. Recursos sobre els Drets dels Infants.....	50

1. Justificació. Per què aquest llibre?

L'obra que hem escollit per al cicle superior de primària per tractar el tema dels refugiats des d'una perspectiva literària, *L'Asmir no vol fusells*, narra l'experiència de l'Asmir, un nen que es veu obligat a fugir amb la família i alguns coneguts durant la guerra de Bòsnia. Els diversos conflictes que van esclatant al territori els forçaran a cercar refugi en diferents llocs fins arribar a Viena. La novel·la retrata una situació dramàtica des de la percepció innocent del nen, que es relaciona amb afecte amb el territori i la gent que l'envolta. En el dossier d'introducció al tema, s'esmenta la dificultat de tractar amb els infants un tema com aquest. Al mercat hi ha excel·lents propostes en el format d'àlbum il·lustrat, que com sabem són per a tots els públics, però per al cicle superior els hem descartat, en favor d'una narració més complexa, amb un llenguatge i un contingut adequats a l'edat, que ens permetran endinsar-nos en la reflexió crítica sobre el tema de manera curosa, tot estimulants, alhora, el gust per la lectura.

L'Asmir no vol fusells no és una obra recent. Va ser escrita el 1993, durant la primera etapa de la guerra als Balcans, però l'experiència que ens narra, malauradament, torna a ser vigent. És gairebé inevitable establir connexions amb l'èxode actual dels refugiats de la guerra de Síria. I l'establiment de connexions amb coneixements previs és, com sabeu, una de les estratègies de lectura més valuoses, juntament amb l'elaboració d'inferències i hipòtesis, les visualitzacions i les recapitulacions.

Deixant de banda el contingut, considerem que aquest títol és molt adequat per als alumnes de cicle superior, que no trobaran dificultats especials ni en l'estructura narrativa, ni en el lèxic utilitzat. D'alta banda, l'extensió dels capítols es presta a llegir el llibre entre tots, en veu alta, en diverses sessions, i de manera guiada.

Així mateix, un esment de caràcter pràctic: ens hem assegurat que el llibre que us proposem estigui disponible a biblioteques i llibreries. I una última consideració: les propostes que presentem en aquest dossier només són una mostra d'algunes de les possibilitats que el llibre permet. Animem els mestres a treure tot el suc a aquest llibre amb els seus propis recursos.

2. Objectius. Què pretenem amb aquesta lectura?

Hem triat aquest llibre amb l'objectiu d'estimular el gust per la lectura dels alumnes de cicle superior. Ho farem introduint-los en la lectura crítica i estratègica d'una temàtica èticament complexa i actual com és l'èxode de les persones refugiades. Reflexionar-hi torna a ser una necessitat imperiosa en la societat actual, especialment per als països desenvolupats. De manera específica la present guia pretén:

Respecte de la **competència lectora**:

- Gaudir de la lectura tot practicant estratègies de comprensió i de metacognició.
- Participar i gaudir de la conversa literària, tot compartint impressions i emocions amb els companys.
- Descobrir com la lectura pot fer créixer els valors personals i col·lectius.
- Estimular l'hàbit lector.

Respecte de la **competència social i ciutadana**:

- Provocar situacions de reflexió sobre una realitat històrica (els desplaçats arran d'una guerra) que es repeteix i que genera una crisi que afecta la societat avui.
- Promoure el sentiment d'empatia envers la població refugiada, la seva experiència i les seves necessitats.
- Desvetllar la competència intercultural, posant en dubte alguns estereotips i prejudicis sobre les persones refugiades.
- Valorar l'actitud de les poblacions receptores en experiències passades i presents.
- Contribuir a l'educació de ciutadans culturalment sensibles, fomentant la inclusió de manera sensible, crítica i compromesa.

3. El llibre. *L'Asmir no vol fusells*

3.1 Fitxa tècnica

Títol: *L'Asmir no vol fusells*
Autora: Christobel Mattingley
Il·lustradora: Elizabeth Honey
Traducció al català: Rosa M. Calonge i Fontcoberta
Editorial: Alfagura Grup Promotor
Edició: Barcelona, 2012 (9a edició)
Primera edició en català: 1997
Primera publicació: Penguin Australia (1993)
Títol de la primera publicació: *No gun for Asmir*
Llengua: català
Temàtica: refugiats, immigració
Població lectora: infants a partir de 10/12 anys
ISBN: 978-84-8435-513-7

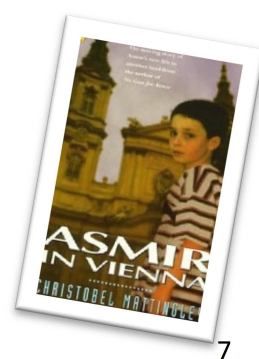

3.2 Argument

L'Asmir no vol fusells narra l'experiència de fugida d'un nen musulmà originari de Sarajevo (Bòsnia) i de la seva família. Aconsellats pel pare (en Muris), la mare de l'Asmir (la Mirsada) emprèn un complex camí de reptes per a cercar un lloc segur on viure amb els seus dos fills (l'Asmir i l'Èldar) i la seva mare. Pretenen refugiar-se a casa de la germana (la tieta Melita) i el seu marit (l'oncle Miroslav), que viuen a Belgrad (a l'actual Sèrbia), però aviat el conflicte comença a estendre's també allà i es troben que han de fugir tots plegats cap a Viena abans no tanquin les fronteres. Allà els acullen uns amics de la tieta i s'inicia un nou procés d'adaptació. En aquesta etapa coincideixen amb una altra família que també fugí de la guerra, i que també coneixerem. El llibre convida a seguir de prop els detalls de l'èxode de refugiats de l'antiga Iugoslàvia, les dificultats per a desenvolupar-se en l'entorn d'acollida, les emocions contingudes, a cavall entre el dolor i la necessitat de seguir endavant i l'esperança que la família es pugui retrobar algun dia amb el pare que ha quedat a Bòsnia.

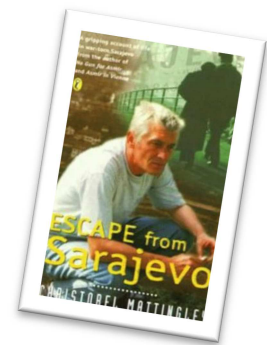
3.3 Anàlisi de l'obra

L'Asmir no vol fusells es basa en l'experiència de dues famílies bosnianes reals, lligades al fill de l'autora per motius de feina. L'obra va ser escrita entre el juliol i el setembre del 1992, quan

Christobel Mattingley va visitar el seu fill que, en aquell moment, treballava a Viena, on es va haver de quedar un temps per motius de salut. Aquell estiu coincidia amb un moment molt crític de la guerra de Bòsnia, i el govern austríac havia desplegat una estratègia capdavantera d'auxili i asil als refugiats bosnians. Durant aquest període, Mattingley va poder conèixer de prop les dues famílies conegudes del seu fill i va iniciar l'obra des de la perspectiva del nen, l'Asmir.

El 1994 el llibre va rebre el premi Australian Human Rights Awards (un guardó que s'atorga a Austràlia en favor dels drets humans). *L'Asmir no vol fusells* és la primera novel·la d'una trilogia sobre l'experiència d'aquesta família refugiada. Només la primera ha estat traduïda al català i al castellà. En les dues següents, escrites també durant el conflicte dels Balcans, continuem descobrint alguns detalls de com evoluciona la família. A *Asmir in Vienna* (Penguin, 1995) assistim al procés d'adaptació de l'Asmir i la seva família al nou país, a l'aprenentatge de la llengua i a l'adaptació als costums i a l'escola, mentre que *Escape from Sarajevo* (Puffin Books, 1996) evoca la difícil experiència de fugida del pare de l'Asmir fins a retrobar-se amb la família.

La història que narra *L'Asmir no vol fusells* es basa en fets reals, que han estat recreats seguint les convencions de la novel·la, que és un gènere de ficció. Com diu la nota introductòria de l'autora, les dues famílies que apareixen a l'obra van donar el seu consentiment perquè l'autora parlés de la seva vida, amb l'esperança que això ajudés a comprendre la situació que travessaven les persones refugiades.

Vegem què diu la Melita, la tieta de l'Asmir, en la nota de presentació de l'autora:

«Aquest llibre arribarà al cor dels que el llegeixin. Per això, encara que només el llegeixin cent persones, si els commou, serà més important que qualsevol pla de pau oficial».

L'Asmir no vol fusells constitueix una eina pedagògica excel·lent per reflexionar sobre els refugiats, després d'una experiència de gust per la lectura.

En les ratlles següents farem una breu aproximació a les principals característiques de l'obra per ajudar-nos a centrar l'atenció durant la conversa literària.

3.4. Característiques tècniques

L'Asmir no vol fusells és una novel·la per a joves lectors, recomanada a partir de deu/dotze anys.

El llibre es divideix en capítols breus (de sis a vuit pàgines la majoria), introduïts amb un títol curt i una imatge panoràmica en blanc i negre de Bòsnia. Al final de cada capítol trobem un disseny decoratiu.

La majoria de capítols inclouen una il·lustració, de factura realista, traçada amb llapis de carbonet. Les escenes de totes onze il·lustracions mostren els protagonistes de la història i capturen un moment emotiu important del capítol. Són imatges carregades de sensibilitat, que conviden a fer-ne una observació detinguda.

A l'inici del llibre trobem també un mapa de la regió dels Balcans afectada, marcada de manera simple i amb una línia negra, que delimita les fronteres entre les diferents regions de l'antiga Iugoslàvia i els països europeus del voltant. Sobre el mapa trobem dibuixades les línies que indiquen la ruta seguida per les dues famílies en la seva fugida i una nota amb els diferents punts de parada estratègica que ens interessarà saber durant la lectura per a comprendre la narració.

A la portada veiem una imatge de l'Asmir, retallada sobre el fons d'una ciutat bombardejada i fumejant. Aquesta imatge és comuna a totes les edicions del llibre en les diferents llengües, i es correspon amb una escena real de l'infant.

A la contraportada podem llegir una breu sinopsi de l'argument, que ens prepara per a llegir una obra sobre la guerra de Bòsnia i ens adverteix que hi trobarem un relat dur: en un text molt curt, de només seixanta-una paraules, apareixen paraules com *guerra, infern, perill, detestar...*, totes amb una clara càrrega negativa.

El llibre té una dedicatòria explícita a les famílies que apareixen a la història i, per extensió, a totes les famílies de persones refugiades, com també a aquelles que no han pogut fugir. Així mateix, trobem una nota de l'autora explicant que la història és real; inclou la citació que hem reproduït més amunt.

Al final del llibre, l'autora afegeix un epíleg fent aclariments sobre els fets que es van anar succeint després del darrer capítol i sobre les dificultats per a trobar feina dels

protagonistes en un país estranger. Així, ens assabentem que gent qualificada i amb formació com la que protagonitza aquesta història es pot trobar en una situació molt precària a causa de la seva condició de refugiada.

El punt de vista del relat és el d'un narrador extern, que també reporta petits diàlegs. El lèxic i les estructures lingüístiques emprades són adequats als lectors diana.

4. L'autora. Coneguem Christobel Mattingley

Christobel Mattingley

Christobel Mattingley és una escriptora australiana de renom, compromesa amb l'entorn i amb les necessitats dels col·lectius més vulnerables, com les persones refugiades i immigrades. Nascuda a Brighton, Adelaida, el 1931, la seva infantesa va estar marcada pels canvis de residència a causa de la gran mobilitat laboral del seu pare, enginyer de professió. Això li va permetre estar en contacte amb la natura australiana, en diferents entorns inspiradors, com també prendre consciència de l'obra destructora de l'home sobre la natura. L'experiència de la postguerra a Austràlia, en què va ajudar refugiats de la Segona Guerra Mundial, i les conseqüències de la bomba atòmica la van fer especialment sensible a les necessitats de les persones que havien de fugir per a cercar un lloc segur on viure.

La seva sensibilitat va trobar el canal adequat per expressar-se en l'escriptura, a la qual es dedica des de ben petita. Als vuit anys ja va escriure les primeres creacions poètiques, i als vint-i-un va publicar la seva primera obra narrativa. Des de llavors ha publicat una cinquantena de títols, la majoria per a públic infantil i juvenil, i sobre temàtiques socials, tractades des d'una perspectiva compromesa.

Mattingley ha rebut diversos premis i guardons a Austràlia per les seves obres literàries sobre experiències de persones immigrades i refugiades i pels seus treballs sobre la població aborigen. Ha viatjat molt i també ha dedicat molt de temps a la recerca. Això li ha permès participar com a conferenciant i assessora en múltiples ocasions per a col·lectius diversos. Algunes de les seves obres, com ara *L'Asmir no vol fusells*, han estat traduïdes a diverses llengües.

Podeu trobar més informació sobre l'autora a la seva pàgina web o bé contactar-hi a través dels seus editors Allen & Unwin, a info@allenandunwin.com.

La pàgina web oficial de l'autora és:
<https://christobelmattingley.wordpress.com/>
[Consulta: 26/06/2018]

5. La il·lustradora. Coneguem Elizabeth Honey

Elizabeth Honey

Elizabeth Honey és la il·lustradora de l'obra de Christobel Mattingley, però també és autora de llibres infantils. Ha escrit novel·la infantil i juvenil, nombrosos àlbums il·lustrats i també poemes. Ha estat guardonada en innumbrables ocasions.

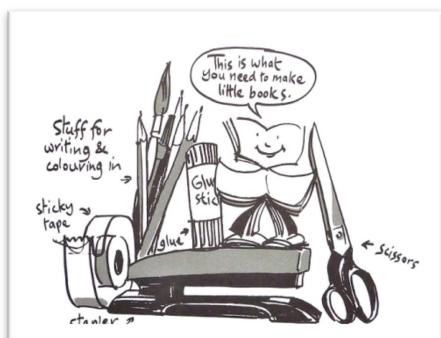

Honey va néixer a Wonthaggi, Victòria (Austràlia) el 1947. No va començar l'escola fins als set anys per causa dels continus constipats i problemes de salut, però ja des de ben petita era una lectora apassionada i s'entretenia escrivint i creant les seves pròpies històries. Va estudiar filmografia i televisió, i al principi de la seva carrera es va dedicar a la publicitat, però a poc a poc es va introduir en la il·lustració i va començar a dedicar-s'hi com a autònoma, il·lustrant per a diaris locals. El 1988 va publicar la seva primera obra com a autora i il·lustradora, i des d'aleshores és un referent en la novel·la infantil i juvenil i en la il·lustració per a totes les edats a Austràlia. L'any 1994 va rebre el seu primer premi al llibre de l'any (Children's Book of the Year Award) amb l'obra *Honey Sandwich*, i des de llavors no ha parat de col·leccionar premis i mencions.

La seva obra, molt diversa, acostuma a ser humorística i enginyosa, i connecta fàcilment amb els seus lectors. Els seus treballs han estat publicats en diferents països. Elizabeth Honey va col·laborar també a la segona part de la trilogia d'Asmir (*Asmir in Vienna*, editat per Penguin, 1995).

Podeu trobar més informació sobre la il·lustradora a la seva pàgina web:

<http://www.elizabethhoney.com/> [Consulta: 26/06/2018]

Interessa assenyalar que en la seva web trobem recursos i eines molt valuoses per a l'escriptura. A l'apartat «Try» (Intenta), trobareu vídeos explicatius de la il·lustradora donant consells i pautes per a crear un àlbum il·lustrat, o per planificar la narració (*storyboard*) o fins i tot sobre com il·lustrar.

6. Cinc cèntims sobre el context de guerra als Balcans

L'acció de *L'Asmir no vol fusells* transcorre en ple conflicte de la guerra dels Balcans, a l'antiga Iugoslàvia. La també coneguda com a guerra de Iugoslàvia és una complexa successió de conflictes armats que es produïren entre el 1991 i el 2001 i que no són gens fàcils d'explicar. Per a fer-ne cinc cèntims que ens siguin útils per a situar-nos, cal saber que al territori de l'antiga Iugoslàvia hi conviuen persones de diferents religions (catòlics, ortodoxos i musulmans). Tot i alguns períodes d'estabilitat, les tensions entre les diverses comunitats venien d'antic: ens hauríem de remuntar fins a l'Imperi otomà, les guerres dels Balcans del 1912 i la creació del Regne de Iugoslàvia el 1918 per a comprendre millor el seu abast. L'heterogeneïtat ètnica del territori, les tensions polítiques i les creixents dificultats econòmiques van provocar cap als anys vuitanta la insinuació de moviments independentistes en alguns territoris. L'augment de tensió va desencadenar un seguit de conflictes bèl·lics en dos períodes consecutius: els primers conflictes que afectaren Sèrbia, Bòsnia, Croàcia i Albània entre el 1991 i el 1995 i els segons, Macedònia, Montenegro i el sud de Sèrbia (l'Estat de Kosovo) entre el 1996 i el 2001. Es calcula que aquesta guerra va causar més de 100.000 morts, 250.000 ferits i dos milions de refugiats.

Mapa d'Europa anterior a la guerra dels Balcans.

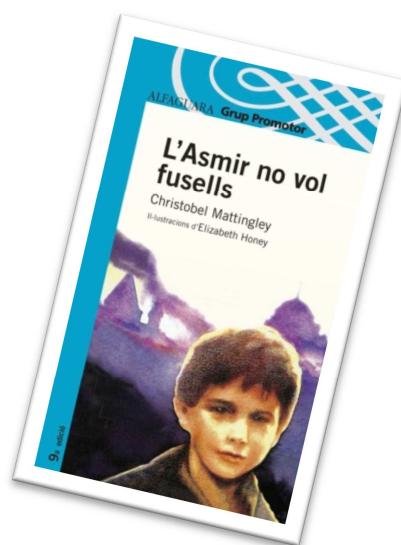

M
Mapa actual dels països que conformaven l'antiga Iugoslàvia.

Trobareu alguns enllaços interessants sobre la guerra dels Balcans per a l'alumnat al final d'aquest document.

7. Orientacions per a la lectura. Per llegir, pensar-hi i gaudir-ne

Hi ha autors de literatura juvenil que de vegades no tenen prou en compte les limitacions dels lectors als quals s'adrecen, perquè encara n'estan aprenent. Saber posar-se a la seva altura és sens dubte un mèrit. És el cas del llibre que ens ocupa, escrit amb una prosa entenedora, pensada perquè els lectors el llegeixin pel seu compte. Però això no exclou un abordatge col·lectiu, en què el mestre modela la lectura en veu alta. Sigui com sigui, a continuació trobareu eines i propostes per acompanyar els joves lectors en la comprensió de l'obra.

Treballar la lectura mitjançant un **club de lectura** resultaria molt interessant en aquest cas. De fet, l'aconsellem per a grups que estan acostumats a aquesta dinàmica. Si no hi esteu, és una bona ocasió per a iniciar-vos-hi. Trobareu orientacions valuoses a *El club de lectura*, de Joan Portell¹ i també en el dossier del Gust per la Lectura per a cicle superior del curs 2014-15 de Mònica Badia.²

Alternativament, us proposem que sigui el mestre qui llegeixi el llibre als alumnes. El **model lector** del mestre fent-ne una **lectura expressiva en veu alta**, així com el seu **modelatge** verbalitzant els processos reflexius que fa mentre llegeix i les estratègies que utilitza mentre les aplica, també resulten molt valuoses amb llibres tan crítics com aquest. En un llibre «dur» com aquest l'expressivitat del docent en llegir és molt important. Convé llegir en un to agradable, projectant la veu sense cridar, amb una dicció correcta i una pronúncia fluïda. I cal prestar atenció a la vivacitat dels diàlegs i el respecte dels silencis.

¹ http://www.xtec.cat/alfresco/d/d/workspace/SpacesStore/7e76576c-4092-4959-a043-f28a3d70eddc/club_lectura.pdf [Consulta: 26/06/2018].

² http://xtec.gencat.cat/web/.content/alfresco/d/d/workspace/SpacesStore/0003/0e6870f7-1aa1-449f-9354-6bce76208ebf/el_nen_d_ombra_superior_guia_didactica.pdf [Consulta: 26/06/2018].

El mestre pot aturar-se i donar valor a moments de silenci, o pot compartir impressions o permetre la participació dels alumnes en punts concrets si ho creu convenient, per aplicar estratègies de comprensió lectora, com ara fer inferències, hipòtesis, visualitzacions, connexions, preguntes o recapitulacions. Tot és vàlid per a captar l'atenció dels alumnes, endinsar-los en la narració i transmetre'ls el gust per la lectura, però aconsellem fer una lectura seguida de cada capítol abans de donar veu als alumnes per parlar-ne.

En acabar cada capítol encetem la **conversa literària**, tant si hem optat per la lectura del mestre com pel club de lectura. Aquí és on tindrem en compte les orientacions d'Aidan Chambers³ sobre la conversa literària i les seves *preguntes bàsiques* per començar la conversa, les *preguntes generals*, centrades en aspectes més concrets i estratègics de la lectura, i les *preguntes específiques*, que ajuden a concentrar l'atenció en qüestions més puntuals de la lectura.

Òbviament, es poden aplicar altres dinàmiques de lectura, també molt valuoses. Es podria dinamitzar una *lectura guiada*,⁴ en què siguin els nens i nenes els que llegeixin en veu alta, fragment a fragment, comentant-lo, o bé, fins i tot, fer una *escolta estructurada*,⁵ en la qual és l'adult qui llegeix la història de manera expressiva, tot fent les parades corresponents i comentant amb els alumnes el text llegit, modelant amb la seva expressivitat i deixant entreveure les pròpies emocions que li suscita la narració. Tot i així, en la lectura d'aquesta obra, **no us ho recomanem**. Sovint es llegeixen els llibres a l'aula per torns però d'aquesta manera es perd el fil de la narració fluida i es perd la concentració fàcilment. Ja tindrem temps de fer llegir els alumnes en activitats de relectura. D'altra banda, una escolta estructurada, tot i la seva vàlua, pot fer que l'activitat lectora sigui massa llarga i interrompuda quan llegim una novel·la. Si l'apliqueu, no cal que sigui a tots els capítols. Us convidem a no fer gaires aturades. Si necessiteu ampliar la informació sobre les dinàmiques de lectura, podeu consultar les orientacions suggerides en **La lectura en un centre educatiu**.⁶

Fetes aquestes consideracions prèvies, volem remarcar que **l'estratègia de la visualització** estimula l'empatia envers els personatges del llibre. Visualitzar és una

³ CHAMBERS, Aidan. *Dime. Los niños, la lectura y la conversación*. Mèxic D. F: Fondo de Cultura Económica, 2007.

⁴ *La lectura guiada*. Departament d'Ensenyament (2013).
http://xtec.gencat.cat/web/.content/alfresco/d/d/workspace/SpacesStore/0064/91272c0f-53c7-4168-94cc-c26077c8dfe1/3_lectura_guiada.pdf [Consulta: 26/06/2018]

⁵ *L'escolta estructurada*. Departament d'Ensenyament (2013).
http://xtec.gencat.cat/web/.content/alfresco/d/d/workspace/SpacesStore/0074/ae8024d1-19eb-4d32-b109-c874f1751a46/1_escolta_estructurada.pdf [Consulta: 26/06/2018]

⁶ *La lectura en un centre educatiu*. Departament d'Ensenyament (2013).
http://ensenyament.gencat.cat/web/.content/home/departament/publicacions/monografies/lectura/la_lectura_en_un_centre_educatiu.pdf [Consulta: 26/06/2018]

estratègia molt potent, relacionada amb la comprensió lectora, que implica posar-se al lloc dels personatges, traslladar-nos al lloc on transcorre l'acció com si realment hi fóssim i poguéssim sentir amb tots els sentits i les emocions el que hi passa (imatges, colors, il·luminació, olors, temperatures i sensacions físiques, sorolls, gustos i, per descomptat, també les emocions i els sentiments). Per fer una bona lectura, doncs, cal donar temps als nens i nenes perquè sentin i visquin els fets amb totes les emocions i els sentits.

8. Estructura de les activitats del dossier

Seguint les orientacions del currículum, el present dossier s'estructura d'acord amb els tres moments en què es divideix el procés de llegir: abans, durant i després de la lectura. Tots tres són valuosos per a afavorir la lectura. **Abans de llegir** generem expectatives, mirem la portada, fem connexions amb coneixements previs sobre el tema (que suposem o sabem del cert pel text de contra), parlem del que esperem trobar al llibre, i ho justifiquem. És un moment molt important, que convé no passar per alt. **Durant la lectura** gaudim de l'obra i hi apliquem tota mena d'estratègies de comprensió lectora, de descodificació i de metacognició; reflexionant sobre el que llegim, el que entenem, el que sabem o sobre el que ens sorprèn, es contradiu amb el que sabem, o fins i tot amb el que potser veiem a les imatges. En resum, fem de la lectura un procés dialògic i reflexiu, no només de mera descodificació. **Després de la lectura** s'inicia un vast i extens procés d'ampliació, revisió, contrastació, discussió, relectura... i un llarg etcètera d'activitats d'aprofundiment, de revisió d'objectius i d'expectatives, de reflexió sobre els efectes de la lectura en un mateix, que es podria allargar relacionant-ho amb els objectius d'aprenentatge més diversos. En aquest dossier presentem una sèrie de possibles activitats per a enriquir l'experiència lectora d'aquesta obra vinculades tant al gust per la lectura com a l'esperit crític.

Per sobre de tot, **no llegiu amb presses**. No es tracta d'una activitat únicament centrada en la lectura del text i el comentari superficial del que hi passa. La que proposem és una lectura aprofundida, estratègica, crítica, sensible, i de la qual es pot aprendre una part important dels fonaments competencials que ens demana el currículum. Hi volem treure tot el suc. Busqueu el moment adequat per llegir o desenvolupar les activitats de la lectura, creeu un ambient especial, còmode, aporteuhí els recursos materials que calguin per a facilitar la comoditat, dediqueu-vos a fer entendre el llibre amb plena atenció, i estigueu tranquils i còmodes també vosaltres com a docents. El tema es mereix aquesta predisposició. L'experiència lectora de l'obra **L'Asmir no vol fusells** us commourà com a adults i, com a docents i lectors experts, us convidem a compartir totes les reflexions que també us suscitarà la lectura mentre la prepareu, la llegiu i després hi reflexioneu.

Un suggeriment que rescatem de la proposta de lectura del Gust per la Lectura de Mònica Badia del curs 2014-15, és l'acompanyament d'un **diari de lectura**. Es tracta d'un petit quadern, individual i lliure, que els alumnes poden omplir com vulguin i quan vulguin, amb el que sent que vol apuntar (paraules noves o que sonen interessants, frases o estructures que els agraden, pensaments que ha motivat la lectura, emocions que ha despertat i que necessiten atenció personal, idees que enriqueixen els seus propis textos...). Un diari de lectura o un quadernet d'escriptura personal que l'alumne o alumna senti seu i que pot compartir, quan vol i si ho vol, esdevé una gran eina pedagògica per a millorar l'expressió escrita i l'estructuració del discurs. Val a dir que, perquè aquest quadernet o diari funcioni i sigui valuós, ha de ser-ho també per als mestres que dinamitzen l'activitat. Nosaltres mateixos n'hem de tenir un, donar-hi visibilitat i valor. En aquest sentit, recomanem la lectura dels treballs sobre escriptura de McCormick Calkins.⁷

Imatge de l'autora explicant un dels seus llibres a infants de població aborigen.

9. Proposta d'activitats de lectura. Mirem, escoltem, llegim, parlem-ne, pensem-hi, i sobretot, gaudim-ne

Totes les activitats que plantegem han estat pensades per a desenvolupar-se **de manera col·lectiva i amb tota la classe**, conduïdes per un sol mestre o mestra, però poden ser adequades a altres formats d'agrupament i suport. Sempre va bé la col·laboració d'una segona mestra, especialment en les activitats posteriors, que de vegades impliquen una feina més autònoma per part dels alumnes i que es pot beneficiar d'agrupaments més petits.

⁷ McCormick Calkins, Lucy (2001). *Didáctica de la escritura en la escuela primaria y secundaria*. Buenos Aires: Aique. Nota: Recomanem la lectura de la nova edició (només en anglès). McCormick Calkins, Lucy (1994). *The art of teaching writing*. New Edition. Heinemann. New Hampshire: Portsmouth / Toronto: Irwin Publishing.

9.1. Abans de llegir

9.1.1. Activitat 1. Anticipem-nos

La intensitat i la implicació emocional d'aquesta proposta d'anticipació dependran en certa manera de com la crisi dels refugiats afecti l'actualitat en el moment de treballar la lectura. En el moment d'elaborar aquest dossier, la crisi ha estat un tòpic diari en tots els mitjans de comunicació. És difícil que les imatges i les notícies sobre el tema no ens hagin commogut a tots en major o menor grau. Llàstima que els conflictes que es perllonguen en el temps aviat deixin de ser notícia i caiguin en l'oblit de molts. Per això és bo que llibres com aquest ens obliguin a no oblidar un problema que, encara que hagi deixat de parlar-se'n, continua sent candent.

Al cicle superior els alumnes ja estan preparats per a aprofundir en el pensament crític, que ja haurem iniciat al cicle mitjà. En tot cas, sempre treballarem des de l'empatia i sense perdre de vista que hem de vetllar pel sentiment de seguretat dels menors. Això implica que, com orienten els experts, hem de parlar amb claredat però ser constructius en les intervencions (evitem fer comentaris negatius, partidistes o nodrir estereotips). Així mateix, hem de tenir cura d'emfatitzar els vincles emocionals positius amb l'entorn i d'estimular valors positius com la capacitat d'estima, la compassió o la bondat i, sobretot, donar un valor especial a la diversitat i la inclusió. Per fer-ho, proposem una activitat introductòria que convidi els nens i nenes a valorar de manera positiva aquestes emocions.

Començarem anunciant als alumnes que llegirem una obra que ens farà pensar en molts aspectes sobre el comportament de les persones en situacions determinades, i els avançarem que ens preguntarem com reaccionaríem nosaltres si ens hi trobéssim. Per això, abans de llegir, compartirem algunes qüestions que ens poden ajudar a entendre les emocions dels protagonistes.

Ens farà pensar en els nostres privilegis, en els estereotips, en la concepció de justícia, en les dificultats que han de travessar les persones que fugen de casa seva, etcètera. Ha donat peu a pensar-hi profundament, ja que volem compartir alguns pensaments abans de llegir el llibre.

- *Heu anat algun cop de viatge, oi? A banda de la roba i les coses de la platja, quan heu preparat la maleta, us heu emportat alguna cosa especial de casa? Quina? Per què?*
- *Sabeu què vol dir estimar l'entorn?*
- *Què hi ha al vostre entorn que sigui especial? / Quines coses us estimeu del lloc on viviu?*

- *Si vingués algú a casa vostra de visita, quina cosa especial li ensenyaríeu si en poguéssiu triar només una?*
- *Si marxéssiu de viatge molt de temps, què trobaríeu a faltar?*
- *Com us agradaria que us rebessin les persones del lloc on aneu de viatge? Per què?*

Les preguntes d'aquesta mena estan encaminades a crear vincles especials entre els alumnes i el seu entorn, alhora que els fa posar-se en la pell de les persones que se'n van, i preguntar-se el que esperen trobar i el que troben a faltar, però des de la seguretat, establint vincles d'ancoratge amb l'entorn i casa seva.

9.1.2. Activitat 2. Concepte d'empatia⁹

En acabar, plantejarem una pregunta de recerca que hauran de contestar (el mateix dia si es vol treballar a l'aula, o l'endemà). Es tracta d'identificar el concepte d'empatia. Podran buscar la resposta preguntant a les famílies o en mitjans accessibles a l'edat.

Algú sap què vol dir empatia? Mirarem de buscar-ho per a demà, a veure què trobem.

En una segona sessió, parlarem del significat de la paraula *empatia*. Arribarem a una entesa entre totes les aportacions i connectarem amb diverses situacions viscudes en les quals haguem sentit empatia (els infants petits sovint senten empatia envers els animals. Encetar aquest tema ens pot ajudar a situar-los en sentiments d'empatia, tot i que a partir de cicle mitjà, ja poden crear vincles d'empatia amb altres situacions).

*Qui vol compartir amb els companys què vol dir empatia?
Què us han explicat? Què heu entès?
Alguna vegada heu sentit empatia? Què vàreu fer? Com us
pot ajudar sentir empatia?*

Un cop entesa la paraula *empatia*, i havent arribat a una definició que tothom pugui entendre, l'escriurem en un paper. Explicarem que l'hem apuntat perquè és un pensament important que ens ajudarà a entendre el conte.

Mireu, apuntarem aquí aquesta definició. Quan vaig llegir el llibre, em venia sovint al cap aquesta paraula, i he pensat que us agradaria conèixer-la primer. Quan acabem el llibre, en podem parlar, a veure si a vosaltres us ha semblat que també us venia al cap alguna cosa similar o alguna altra que cregueu que també voldríeu compartir.

⁹ Al dossier de cicle mitjà, *El viatge*, trobareu una activitat per ampliar el concepte d'empatia a partir d'una vivència.

9.1.3. Activitat 3. Mirem l'obra i pensem

Un cop fetes les activitats prèvies, és hora de començar a treballar amb el llibre. Començarem per mirar-ne les **cobertes**. Llegim el títol i mirem la imatge de la coberta. D'aquesta manera provocarem que els alumnes projectin les seves expectatives sobre l'obra a partir de la lectura de la imatge i que estableixin un lligam entre aquesta i el títol. Pretenem que els alumnes apliquin estratègies de comprensió lectora a partir de l'observació dels detalls que aporta la il·lustració i elaborin hipòtesis, estimulants així el pensament inferencial, que hauran de mantenir actiu durant tota la lectura de l'obra. Alhora provoquem que es facin preguntes, preguntes molt valuoses que els guiaran al llarg de la lectura.

- *Què hi veieu?*
- *Qui deu ser aquest nen que hi apareix?*
- *Fixeu-vos en la seva expressió. Com creieu que se sent? Què us ho fa pensar?*
- *On deu ser? Com és aquest lloc? Què us ho fa pensar?*
- *Fixeu-vos en el títol. Ens dona una bona pista. Què penseu que ens deu explicar aquesta autora?*

Llegim també la pàgina de la **dedicatòria**:

- *Creieu que tenim alguna pista més sobre la història?*
- *Què és un refugiat?*
- *Qui deu ser en Muris?*
- *Per què no deu poder fugir?*
- *Per què deu voler fugir?*

Llegim, després, el **text de presentació** de la pàgina 7. Tinguem preparat un mapa d'Europa i cerquem-hi els països que ens apareixen esmentats: l'antiga Iugoslàvia, Hongria i Àustria.

- *Tot el que explicarà és real?*
- *Quina intenció té aquest llibre?*
- *En quina època van passar els fets?*
- *On és l'antiga Iugoslàvia?*
 - *Per què no la trobem al mapa?*
 - *Què va passar amb aquest país?*
 - *Quan?*

9.1.4. Activitat 4. La guerra dels Balcans

És el moment de fer una breu presentació sobre la guerra als Balcans. Al començament d'aquest dossier hi trobareu un resum del conflicte, i a l'annex us proporcionem alguns enllaços de vídeos educatius.

Tot seguit, mirem el **mapa** de les pàgines 8 i 9. Observem la distribució geogràfica dels esdeveniments i familiaritzem-nos amb el territori. Mirem on comença el viatge i on acaba. Comparem el mapa del llibre amb un mapa d'Europa per a situar-nos; després, assenyalem casa nostra i valorem a quina distància ens trobem del conflicte. Fem veure que aquesta guerra no ha estat gaire llunyana.

Tot seguit ens endinsarem en l'obra i en gaudirem plegats.

9.1.5. Activitat 5. Coneguem breument Christobel Mattingley, una autora empàtica, sensibilitzada i compromesa

Conèixer l'autor d'una obra ens ajuda a entendre millor la seva feina. *L'Asmir no vol fusells* va ser escrita per Christobel Mattingley, una autora sensible a les experiències de persones refugiades i immigrades, així com als col·lectius més vulnerables, entre els quals la població aborigen australiana. Precisament, Mattingley ha estat reconeguda per la sensibilitat dels seus treballs, compromesos amb la població immigrada i refugiada.

Abans d'iniciar la lectura, convé presentar breument l'autora, com també aportar alguna dada rellevant sobre la il·lustradora, Elizabeth Honey, molt versàtil i també molt sensible en les seves creacions. Podeu compartir amb els alumnes la presentació que teniu a l'inici del dossier.

9.2. Durant la lectura

9.2.1. Orientacions generals

És hora de començar la lectura. Informeu els nens i nenes de quina dinàmica seguireu. Podeu aplicar-ne de diferents. Considerant que es tracta d'una obra amb un contingut complex, que requereix molta reflexió, com avançàvem més amunt, si feu una lectura en veu alta, us proposem el següent:¹⁰

- Deixeu als lectors i lectores una estona de lectura individual silenciosa (uns deu minuts).

¹⁰ Si dinamitzeu un club de lectura, aneu directament a comentar el capítol.

- Tot seguit, **llegiu vosaltres el capítol en veu alta.**
(Us proposem que llegiu el capítol d'una tirada, fent una lectura pausada i acompanyant-la de **petits silencis i pauses en suspens** quan trobeu un moment de tensió que ho mereix, per sentir empatia pels protagonistes. Alguns fragments d'alguns capítols us exigiran una lectura més intensa, per transmetre la tensió dels fets que viuen els personatges.)

Si no voleu fer-ne una lectura guiada, capítol a capítol, us recomanem que, en acabar la lectura, feu la reflexió de l'obra a partir d'una conversa literària (pàgina 36).

El llibre té un llenguatge molt ric. Per això, preveient que hi pugui haver paraules que els alumnes no entenguin, al començament de les activitats d'alguns capítols hem fet una selecció del vocabulari que pot presentar una certa dificultat. No totes les paraules s'han de presentar i treballar abans de llegir. Proposem que només es faci amb les que són imprescindibles per entendre el capítol. Durant la lectura, els alumnes trobaran moltes paraules que no coneixen. Els hem d'animar que no parin de llegir, que continuïn, perquè sovint el context ens dona una aproximació al seu significat. Els hem de remarcar que per entendre un text no cal saber què volen dir totes les paraules. En iniciar la lectura de la novel·la pot ser un bon moment per recordar les estratègies de lectura que han après per decidir què han de fer davant un mot que desconeixen.

9.2.2. Activitat 6. Compartim l'objectiu de la lectura

Abans de llegir, compartirem també l'objectiu de lectura. Un lector, quan llegeix tot sol, controla el procés de lectura en funció dels seus objectius o les seves expectatives, i això el guia en el procés de comprensió. Quan fem una lectura conjunta, és important fer explícit també aquest objectiu. De vegades l'hem de consensuar entre tots, però cal fer-lo explícit per ajudar els lectors a controlar-ne la comprensió.

D'aquesta manera, cal anticipar l'objectiu abans de llegir; durant la lectura també l'anirem revisant i, en acabar la lectura, l'haurem de recuperar. L'objectiu pot ser divers en funció de les intervencions dels alumnes i el que la conversa hagi provocat:

Estigueu atents. Ara llegirem aquest llibre per saber... (qui és l'Asmir / quina relació té amb els fusells / on passa la seva història / si està en una guerra i en quina / quan passa aquesta guerra...). Quan acabem el llibre mirarem a veure si ho sabem respondre.

9.2.3. Activitat 7. Lectura guiada per capítols

Capítol 1. Sarajevo

Lèxic que pot presentar dificultats per als alumnes: *tàlveg i carena, fragor, eixordar, teia, sot, crespell, arraulir, esqueixat, esfullat*. La majoria es pot deduir pel context. La imatge que encapçala cada capítol pot ajudar a entendre'n algunes.

En acabar el capítol, us proposem que feu fixar en alguns aspectes:

Observació 1: El nom de l'Estat Bòsnia i Hercegovina. A la pàgina 11, l'autora ens diu que aquest Estat, difícil de pronunciar per als estrangers, «En la seva llengua aquest nom llisca com la salsa cremosa i suau i es fon a la boca com la carn melosa de la mussaka que fa la seva àvia».

- *Què vol dir aquí l'autora? Quin recurs ha utilitzat per explicar-ho?*
- *Com deu sonar aquest nom en serbocroat?*

Observació 2: L'Asmir recorda «les cúpules de les mesquites brillant per damunt dels teulats com si fossin llunes i els minarets clavant-se contra el cel» (p. 11).

- *Què vol dir amb aquesta metàfora?*
- *Us imagineu aquest lloc? Creieu que era bonic?*
- *Ara penseu en un racó bonic de casa vostra.*
- *Com us l'imagineu després d'un bombardeig?*
- *Penseu com us sentiríeu. Penseu ara en l'Asmir. Com es deuen sentir ell i la seva família i tota la gent que s'estimava aquest lloc?*

Observació 3: Si ens diuen que «al parc, els narcisos es gronxaven i els cirerers eren un esclat de blancor» (p. 13), *quina època de l'any devia ser?*

Observació 4: En Muris li diu a la Mirsada que marxi amb els nens i la mare a un lloc segur, perquè encara deixen sortir del país dones i criatures (p. 13). Això sol passar en època de guerra o en situacions de crisi.

- *Per què creieu que passa això?*
- *Què en penseu, vosaltres?*

Observació 5: L'Asmir va veure que la mare empal·lidia de cop en parlar d'anar-se'n de Sarajevo.

- *Per què creieu que té aquesta reacció?*
- *Creieu que vol marxar? Per què?*
- *Què creus que li passa pel cap en aquell moment?*

Observació 6: L'Asmir no entén per què han de marxar, i l'hi demana al pare, qui li contesta que han de marxar perquè són musulmans, «i ells volen fer neteja» (p. 15). L'Asmir no entén el problema, i respon dient que ja en són, ells, de nets.

- *Com li explicaríem què vol dir fer neteja en un context de guerra entre ètnies?*

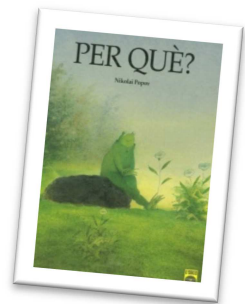
Observació 7: «Ells qui són, pare?» (p. 16), torna a preguntar l'Asmir cercant sentit a la realitat que està vivint. I el pare contesta: «Molts havien estat amics nostres, Asmir. N'hi ha que eren veïns. També vells companys d'escola i de la universitat de la mare i meus. Els seus pares i les teves àvies havien jugat junts».

- *Si han estat veïns o companys d'universitat i fins i tot els pares i les àvies han jugat junts, quant temps creieu que han conviscut tots junts?*
- *Ara pareu atenció a la resposta del pare: quines emocions creieu que transmet? (Creieu que comporta enuig i rancúnia o dolor i decepció?, incomprendió?...)*

Observació 8: «Per què lluiten doncs?» (p. 16) finalment pregunta l'Asmir amb la lògica més assenyada i simple que hom voldria per aturar tota guerra.

- *Podríeu aportar alguna justificació ara que sabem algunes coses de la guerra de l'antiga Iugoslàvia?*

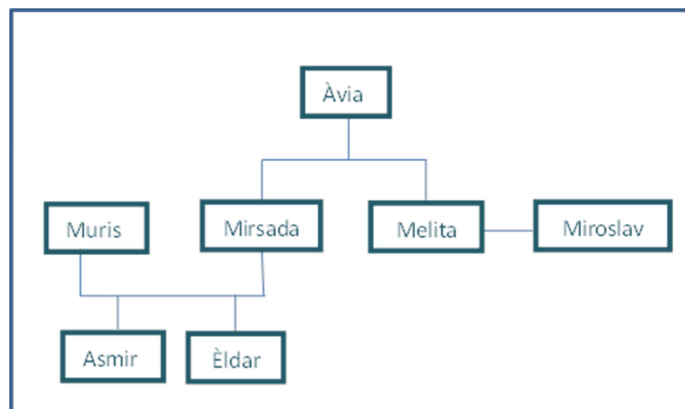
Un cop comentades aquestes causes, mirem la resposta que li dona el pare, quan contesta «La guerra mai no té sentit, Asmir». Què en penseu, d'aquest comentari? Aquesta cita acompanyarà l'Asmir al llarg de l'obra. Fem que els alumnes hi reflexionin i siguin conscients que no són fàcils de trobar els motius que justifiquen una guerra... Per ajudar-vos a fer aquesta reflexió, us recomanem la lectura de l'àlbum il·lustrat *Per què?*, de Nikolai Popov (Edicions L'Arca, 1996).

Observació 9: «Quan tornarem?» (p. 16) Aquesta pregunta ens aporta molta informació sobre l'experiència de fugida d'una persona refugiada.

- *Creieu que l'Asmir té ganes de marxar?*
- *Té intenció de tornar?*
- *Què trobaries a faltar si fossis tu qui hagués de marxar?*
- *Què voldries tornar a veure, olorar, menjar,... si fes temps que fossis fora?*

Observació 10: Per facilitar el seguiment dels personatges de la narració, us proposem de crear un senzill arbre genealògic de la família de l'Asmir.

Capítol 2. La fugida

Tornem a preparar els alumnes per fer una nova visualització. Aquest és un capítol molt tens, que no ens interessa interrompre gaire. La seva lectura exigeix una preparació prèvia.

Lèxic que pot presentar dificultats per a l'alumnat: *call, freu, corriol, esvoranc, terregall, panteixar, batzegada*. Abans de llegir estaria bé compartir el significat dels termes *call, freu* i *corriol*. Són importants per entendre com han aconseguit arribar amb tan poc temps i amb tants perill al seu destí.

Observació 1: En el moment en què la mare de l'Asmir rep la trucada de la Melita dient-li que té mitja hora per anar al punt de recollida per pujar a l'últim avió, l'obra ens diu que «les paraules de la tieta Melita eren com bales que perforaven l'habitació» (p. 18).

- *Què vol dir amb aquesta expressió l'autora?*
- *Què ha de fer la mare de l'Asmir en tan poc temps?*
- *Sabries fer el que fa ella amb tota la família i recórrer tres quilòmetres de la ciutat a peu?*
- *Què agafaries de casa teva?*
- *Com et sentiries?*

Observació 2: En aquest capítol descobrim que l'Asmir només té set anys. El pare li ha demanat que tingui cura de la mare i del germà, però, enmig de les corredisses, l'Asmir clama esgotat: «Pare! Com vols que faci de tu, pare, si només tinc set anys i estic marejat?» (p. 21). Ara penseu en quan vosaltres teníeu set anys o en un familiar o amic o amiga d'aquesta edat.

- *Creieu que són prou grans per a tenir cura dels altres? Per què?*
- *Què haurien de fer els nens i nenes a aquesta edat? Per què?*
- *Reviseu els drets dels infants. Què diuen sobre la cura i la protecció de l'infant?*

Capítol 3. Refugiats

Lèxic que pot presentar dificultats per a l'alumnat: *hangar, ataconat, escorcollar, prorrompre, plany, assossegat, embutllofat*. Abans de llegir estaria bé compartir el significat de la paraula *hangar*, l'espai on transcorre bona part del capítol.

Observació 1: El xofer de l'autobús espera a l'hangar amb tothom a dins fins que arriba l'avió.

- *És habitual que un autobús faci això?*
- *Per què creieu que ho fa?*
- *Com definiríeu aquesta acció? (Podem introduir conceptes com solidaritat, compromís, deure ètic...)*

Observació 2: Mentre s'esperen a l'autobús, sabem que «Estaven ataconats com en una llauna de sardines» (p. 26), «l'aire s'anava enrarint i viciant», «les dones van començar a gemegar i els nens, cada cop més nerviosos, ploraven» (p. 27)... Passaven les hores i «les esperances es van convertir en esmolats caramells de por», «l'entumiment de les cames els pujava al cor» (p.

27) i «la vista se'ls va cansar de tant escorcollar el cel buscant l'avió que els havia de salvar» (p. 28). Imagineu aquestes escenes un moment... Tota aquesta seqüència ens dona molta informació sobre les emocions dels personatges.

- *Ho sabríeu explicar en paraules més planeres?*

Nota per als mestres: Animeu els alumnes a redactar o expressar aquest fragment de manera més senzilla. En acabar, torneu-los a plantejar una reflexió:

- *Creieu que l'impacte de les paraules més planeres és tan profund com el llenguatge més elaborat de l'autora? Per què?*

Observació 3: En arribar l'avió, el pilot comenta que només hi poden pujar quaranta persones i les mares, cansades i tenses, prorrompen en un plany general, un so que mai més vol tornar a sentir l'Asmir.

- *Us imagineu com podia ser aquest so?*

Llavors, la mare de l'Asmir, la Mirsada, amb veu suau i assossegada, exposa que la majoria dels passatgers són infants i que gairebé no porten equipatge. Molts dels paquets, a més, són bolquers, de manera que fa entendre al capità que l'avió no notarà l'excés de càrrega.

- *Creieu que la Mirsada ha de fer un esforç per parlar de manera reposada?*
- *Per què ho fa?*
- *Creieu que hauria aconseguit convèncer el pilot si li hagués parlat de manera tensa i escridassant-lo? Per què?*

El pilot accepta malhumorat l'argumentació de la Mirsada i més endavant comenta en veu baixa: «Que Déu els empari» (p. 31).

- *Per què deu estar malhumorat?*
- *Per què creieu que s'arrisca a portar més passatgers dels permesos?*
- *Quins valors creieu que caracteritzen aquest home?*

Activitat relacionada. Si les autoritats militars i de l'aviació demanessin comptes al pilot sobre la seva decisió de portar més passatgers que els permesos, no li valdrien els arguments de pietat. Com podria justificar-se amb criteris objectius? Us proposem que calculeu un pes de mitjana per a quaranta persones adultes amb una maleta de 20 kg cadascuna. Després valoreu quant de pes portaria l'avió amb els passatgers que carrega en realitat. Per ajudar-vos, a la pàgina 24 trobareu una dada sobre el nombre de nens (uns trenta). A més, en aquest capítol hem sabut que aquests són aproximadament la meitat dels passatgers. Així doncs, per fer els càlculs, tenim unes seixanta persones amb poc equipatge. No tenim una resposta tancada, però us proposem que proveu de fer estimacions amb els alumnes i cerqueu respostes (podeu calcular uns 2-3 kg d'equipatge per infant i 4-5 kg per adult si necessiteu concretar més).

Observació 4: A punt de pujar a l'avió, l'Asmir comenta que «aquella nit tenia el cor tan encetat i embutllofat com les mans» (p. 31). *Què ens vol dir aquí?*

Observació 5: En enlairar-se en aquell avió fosc i fred, l'àvia dona un copet afectuós a l'Asmir. És tan fosc que ell no li veu la cara, però l'Asmir sap que li està somrient (p. 32).

- *Com ho pot saber?*
- *Podem parlar sense paraules? Com?*
- *Si ens trobem amb una persona d'un altre país, refugiada o no, com ens hi podem comunicar sense paraules?*
- *Com li podem deixar saber que no li farem mal i que es pot fiar de nosaltres?*

Observació 6: En enlairar-se l'avió i deixar Sarajevo enrere, l'Asmir té ganes que en Muris vingui aviat, i llavors comenta que «mai de la vida havia tingut tant fred com ara. Fred, fred, fred» (p. 32).

- *Per què creieu que l'autora ha repetit tant aquesta paraula, aquí?*
- *Què ens vol dir?*
 - *Quina relació té el fred amb en Muris?*

Capítol 4. Belgrad

Lèxic que convé presentar abans de llegir: *camp de concentració*.

Observació 1: A la casa dels tiets hi viuen catorze persones. Només hi ha dues habitacions i un lavabo.

- *Us imagineu viure en aquest espai?*
- *Us imagineu com es poden organitzar les catorze persones per anar al lavabo?*
- *Com us sentiríeu?*

Observació 2: L'Asmir comença a notar que la mare es posa tensa quan va pel carrer de Belgrad o a comprar, i també s'adona que la gent els mira d'una manera diferent.

- *Com poden saber els altres que la família de l'Asmir no és sèrbia?*
- *Per què creus que l'Asmir no entén què té de dolent ser musulmà a Belgrad?*
- *La mare decideix canviar-los a tots els noms per uns altres que no siguin musulmans. Com et sentiries si t'haguessin de canviar el nom per dissimular qui ets?*

Observació 3: Quan un botiguer li demana a la Mirsada si són refugiats, ella contesta que no. L'Asmir sent aquesta paraula més sovint i li pregunta a la mare si ho són, i ella li contesta: «No ben bé» (p. 38).

- *En aquell moment, això és cert. Per què?*
- *Què són, llavors?*

Nota per als mestres: Aquí ens interessa comentar les diferències entre refugiat i desplaçat. Vegeu el dossier didàctic.

Observació 4: En sentir que aviat es tancarien els passos fronterers, tothom es queda en silenci i, després d'una breu deliberació, la família decideix que ha arribat l'hora.

- *Què vol dir que es tancaran els passos fronterers?*
- *Per què creieu que es produeix aquest silenci? En què deuen pensar?*
- *Què els pot esperar si marxen del seu país? (Penseu que tots són professionals qualificats. Els tiets són periodistes i la mare és enginyera química.)*
- *Tot i així, la Mirsada es desfà en un mar de llàgrimes. Per què deu reaccionar així?*
- *Si la família de l'Asmir diu que ha arribat l'hora, creieu que aquesta decisió de marxar és previsible o els agafa per sorpresa?*
- *Creieu que estan preparats per marxar?*

Observació 5: L'oncle Miroslav aconsegueix benzina al mercat negre.

- *Per què ho fa?*
- *Creus que ha fet bé d'anar-ne a buscar d'aquesta manera?*
- *Què hauria fet sense aquesta opció?*
- *Com definiries les persones que proporcionen benzina al mercat negre?*
- *En situacions de crisi, de vegades és complex valorar els fets en termes absoluts com a bones o dolentes. De què pot dependre això?*

Observació 6: Tot i que la seva dona (la Melita) és musulmana, l'oncle Miroslav és serbi i té una bona feina (és el cap d'un dels departaments més grans de l'agència de notícies de Belgrad).

- *Per què creieu que no es queda a Belgrad?*
- *Per què decideix fugir i arriscar-se a passar per una situació de perill?*

Capítol 5. Travessant fronteres. Capítol 6. Cada vegada més lluny

Els capítols 5 i 6 estan molt lligats, i per això els llegirem seguits. Els alumnes copsaran la dificultat de travessar les fronteres. En aquest moment, convé tornar a **fer una ullada al mapa de la ruta**. Revisem el trajecte fet, el trajecte que queda per fer i les fronteres que han de travessar.

Lèxic que pot presentar dificultats per a l'alumnat: *pas fronterer* (fer observar la imatge de la p. 46 i 47), *mercat negre*, *tenir pana*, *femella*.

Observació 1: Els tiets deixen enrere el seu bonic pis de Belgrad.

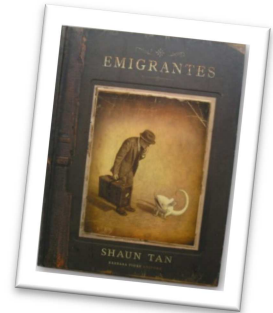
- *Com es deuen sentir?*
- *Què creus que passarà amb el pis mentre són fora?*

Observació 2: En el seu viatge cap a la frontera, i conscient de la importància de travessar-la, l'Asmir pregunta què passaria si, en arribar, la frontera estigués tancada o no els deixessin passar. La resposta que troba és un silenci (l'oncle està sorrut, la tieta i l'àvia tenen els ulls tancats i a la mare li lliscaven les llàgrimes; p. 45).

- *Si fos capaç de parlar en aquell moment, què creieu que li hauria dit la mare?*
- *Per què creus que a tota la família els fa gràcia que la Mirsada s'hagi aprimat però ningú no en fa broma amb l'àvia?*

Observació 3: A la frontera hongaresa l'Asmir veu una bandera desconeguda i senyals amb lletres que no havia vist mai. Per visualitzar el que deu veure en realitat, cerqueu la bandera hongaresa i penseu quins senyals deu haver vist aquí l'Asmir.

Per ajudar-vos a entendre com es pot haver sentit, podeu consultar l'àlbum il·lustrat de Shaun Tan *Emigrantes* (Editorial Barbara Fiore). Fixeu-vos en el moment en què el protagonista desembarca i no comprèn la simbologia del lloc nou ni sap llegir els cartells del carrer.

Observació 4: L'Asmir parla de «valuosos passaports» (p. 45).

- *Per què creus que són tan valuosos?*
- *Què els han de permetre fer?*

Nota per als mestres: Pensem més enllà de la resposta simple de travessar una frontera.

Observació 5: Per passar la frontera hongaresa els fan esperar tant que a l'Asmir se li escapa el pipí a la falda de l'àvia.

- *Com es deu sentir l'Asmir? Us heu trobat en alguna situació en què us hagueu hagut d'aguantar el pipí molta estona?*
- *Passar nervis pot influir en les ganes de fer pipí? Teniu alguna experiència que ho exemplifiqui?*

Observació 6: L'Asmir parla serbocroat, el nom de la llengua parlada a Sèrbia, Croàcia, Bòsnia i Montenegro, però en Chris i en Matthias només parlen anglès i alemany, així que l'Asmir decideix aprendre algunes paraules en anglès per presentar-se.

- *Alguna vegada heu après algunes paraules en una llengua desconeguda?*
- *Per què ho heu fet?*
- *Heu notat com reaccionaven els parlants d'aquella llengua en sentir-vos intentar parlar com ells?*
- *Com us vàreu sentir vosaltres?*
- *Creieu que aquest petit esforç d'interès paga la pena? Per què?*

Observació 7: El guàrdia de la frontera austríaca deixa passar la família de l'Asmir i els atén amb cortesia i un somriure.

- *Per què els tracta d'aquesta manera amable?*
- *Creieu que sap que fugen de la guerra?*
- *Per què creieu que els deixa passar?*

Observació 8: En creuar, per fi, la frontera d'Àustria, l'Asmir diu que allà hi ha llet, carn, ous, pa, mantega i formatge. Llavors comenta que «Potser allà Déu encara hi era» (p. 55). *Què vol dir?*

Capítol 7. Fora de perill

Lèxic que pot presentar dificultats per a l'alumnat: *titil·lar, cancell*.

Observació 1: Rellegiu la descripció de la pàgina 62: «El so de la campana més grossa l'embolcallava i el penetrava. Era un so càlid i dens com la cobertura de xocolata negra cruixent del seu pastís d'aniversari. Hi havia altres campanes que dringaven i repicaven amb uns sons argentats com les perletes amb què la mare li havia escrit el nom al pastís, i encara se'n sentien d'altres, dèbils i tremoloses com la flama de les set espelmes vermelles». Aquí tenim una preciosa descripció que ens permet comparar el soroll de les campanes amb el pastís d'aniversari de l'Asmir.

- *Us imagineu el pastís?*
- *Us imagineu aquest soroll?*
- *El sabríeu expressar amb altres paraules?*

Observació 2: *Per què l'Asmir està tan eufòric i content al pis d'en Chris si sap que només s'hi quedarà per poc temps?*

Observació 3: Després del llarg viatge, què representa per a l'Asmir i la seva família estar a Àustria i en aquest pis?

Capítol 8. De descoberta

Abans de començar a llegir el capítol és recomanable que es treballin dos camps semàntics de dos temes que aniran sortint en altres capítols: les campanes i els cavalls. Es pot aprofitar la imatge de la pàgina 68 per establir una breu conversa en què aparegui el lèxic referent a aquests dos temes.

Observació 1: Després de passejar per la ciutat i veure tots els luxes i privilegis de la gent a Viena, l'Asmir recorda que els cèntims no són per malgastar, sinó per comprar llet, carn, pa i mantega.

- *Com creus que se sent l'Asmir en veure que algú deixa llepar el gelat al gos?*
- *Tot i que no podien malgastar, l'oncle Miroslav va accedir a celebrar la seva arribada a Àustria amb un gelat. Com creieu que es va sentir l'Asmir en aquell moment?*
- *Creus que és important gaudir de petits privilegis? Per què?*
- *Ara penseu-hi: Quins privilegis teniu vosaltres cada dia? (Escolliu vosaltres els cereals o l'acompanyament de l'entrepà?, us poseu roba que us agrada?, us porten a l'escola?, veniu nets a l'escola?...)*

- *Sou conscient que sou molt afortunats?*
- *Creieu que l'Asmir és conscient dels seus privilegis abans de la guerra? I ara? Per què?*

Observació 2: Quan l'Èldar fa una malifeta al supermercat i fica els dits al iogurt, la mare no s'enfada, posa el iogurt al carretó i deixa un enciam.

- *Per què pren aquesta decisió?*
- *Què hauries fet tu?*

Capítol 9. La tempesta

Lèxic que pot presentar dificultats per a l'alumnat: *miríades, titil·lar, xinxeta (espelma)*

Observació 1: Mentre l'Asmir ensenya el quadre de la senyora a la seva mare (p. 76), se'ls acostava una dona que sembla amable, i l'Asmir li diu que el pare és a Sarajevo. Aquesta dona, amb una ombra de tristor, repeteix el nom Sarajevo amb una petita exclamació, dona un copet als nens al cap i abraça la mare en silenci.

- *Qui és aquesta senyora?*
- *Què li comunica amb aquest gest sense paraules?*
- *Necessita paraules per expressar això? Per què?*

Observació 2: Llegeix la descripció de l'interior de la catedral de la pàgina 73. Completa les frases següents:

- *Les columnes semblaven...*
- *La llum que entrava pels vitralls semblava...*

Capítol 10. Refugiats altre cop

Lèxic que pot presentar dificultats per a l'alumnat: *ple de gom a gom, saquejar*.

Observació 1: L'oncle Miroslav és un periodista molt competent, cap de departament de l'agència de notícies de Belgrad, però a Àustria no pot treballar. Per què?

Nota per als mestres: A partir d'aquesta pregunta es pot parlar del permís de treball.

Observació 2: Parlant de les dificultats de trobar feina, l'Asmir vol saber si al seu pare també li costarà trobar feina, i l'oncle Miroslav li diu que «trobar feina és molt difícil quan tens una professió especial. A Viena no hi ha feina per a un advocat bosni. De la mateixa manera que no n'hi ha per a un periodista iugoslau que no parla l'alemany» (p. 80).

- *Què vol dir amb «una professió especial»?*
- *Per què a Viena no hi ha feina per a un advocat bosnià?*
- *Quin nivell de domini de la llengua creus que necessita un periodista?*
- *Com es deu sentir l'oncle Miroslav?*

- *Per sort, en Chris i en Matthias li troben una feina de mecànic en un garatge. Creus que està content amb aquesta feina?*
- *Què vol dir aquesta frase: «No era el que solia fer, però era una feina i amb un sou»?* (p. 81)

Observació 3: Quan arriben la Vesna i en George, l'àvia de l'Asmir troba molt especial poder enraonar amb ells en la seva llengua, encara que només sigui per sentir males notícies. Llavors es lamenta perquè sent que mai serà capaç de tenir una conversa fluïda en alemany.

- *Com pot ser que parlar de males notícies li causi un cert plaer?*
- *Per què es queixa de no poder conversar en la seva llengua?*
- *Heu estat alguna vegada en un país estranger o envoltats de gent que no parlava la vostra llengua? Com us vàreu sentir?*
- *En algun moment us vàreu sentir insegurs o incòmodes? Per què?*

Nota per als mestres: Si bé no es tracta del mateix cas, podeu trobar orientacions sobre les emocions implicades en la pèrdua de la llengua a *Dolor de llengua*, d'Enric Larreula (editat per Tres i Quatre).

Observació 4: Pensar que era hora de marxar del pis d'en Chris i anar a un altre pis també de manera temporal fa que l'Asmir se senti buit per dintre.

- *Per què creus que se sent així si ja sap que hi està de pas?*
- *Un dels drets humans i dels drets de l'infant és el dret a l'habitatge digne. Què creus que és un habitatge digne?*

Observació 5: Quan arriba el moment de marxar del pis d'en Chris, la família de l'Asmir ho fa amb molta cura i dedicació.

- *Per què creieu que ho fa d'aquesta manera?*
- *Era necessari netejar les plantes? Per què ho fan, llavors?*
- *Què vol dir agraïment?*
- *De quantes maneres es pot expressar sense diners?*

Capítol 11. Una passejada inoblidable

Lèxic que convé revisar abans de llegir: *landó*.

Nota per als mestres: En aquest capítol hi intervé l'autora com un personatge.

Observació 1: En aquest capítol, l'Asmir compleix el seu desig de pujar al carruatge gràcies a la invitació d'una amable senyora australiana que veu com l'Asmir i el seu germà miren el cavall amb delit. Gairebé es tracta d'un capítol idíl·lic com qui troba una fada. Els convida a pujar i passen junts. En acabar el passeig, els regala un pin d'un coala i d'un cangur, i els convida a anar a Austràlia.

- *Per què creieu que fa això aquesta senyora?*
- *Mentre passegen, l'Asmir saluda la gent del carrer des del carruatge i se sent «feliç, feliç, feliç» (p. 88). Per què creieu que l'autora repeteix tant aquesta paraula?*
- *Creieu que és important sentir-se feliç? Per què?*
- *Creieu que és important aquest petit gest de la senyora australiana? Per què?*
- *Quina responsabilitat tenim tots si arriben persones refugiades a casa nostra? Per què?*

Capítol 12. Was ist das?

Observació 1: En aquest capítol, la família es torna a traslladar i l'Asmir s'alegra que en Matthias tingui filles i no fills perquè així no deuen tenir cap arma.

- *Què vol dir amb això? Les nenes no tenen armes? Per què?*
- *I els nens, tots en tenen? De què depèn?*
- *Per què l'Asmir no vol armes de joguina?*
- *Vosaltres en teniu? Per què?*
- *Podríeu jugar sense armes? Com?*
- *Alguna vegada heu pensat com l'Asmir? Per què?*

Observació 2: A la televisió surten contínuament imatges de refugiats fugint de Iugoslàvia i instal·lats en camps. L'Asmir s'adona, però, que aquests camps no s'assemblen en absolut al càmping on havia anat amb la seva família de vacances.

- *Quines diferències creus que hi pot haver entre els dos escenaris d'acampada?*
- *Heu estat mai en un càmping o heu anat d'acampada? Quines coses us varen agradar més? Amb quines dificultats o faltes de comoditat us vàreu trobar?*
- *Quant de temps va durar la vostra experiència al càmping? Us imagineu allargar-ho gaire temps? (un any, per exemple, travessant tots els canvis d'estació.)*
- *Us agradaria que durés molt de temps? Per què?*
- *Us agradaria no saber quan s'acabaria? Per què?*

Nota per als mestres: Fora bo consultar alguns dels recursos que trobareu a l'annex del dossier didàctic sobre les experiències de vida de persones refugiades. En aquest punt, us recomanem els breus reportatges de **Vides aturades**, elaborats per l'associació Casa nostra casa vostra. Trobareu els enllaços al dossier.

Observació 3: En Matthias acompanya la Melita i la Vesna a arreglar papers i l'Asmir pren consciència que és un assumpte molt important i que els carnets que recullen són molt valuosos.

- *A quins papers es refereixen?*
- *Per què els han d'arreglar?*
- *Què és el permís de residència?*
- *Què passaria si perdessin els documents?*
- *Què vol dir que en Matthias els ha avalat?*
- *Creus que en Matthias confia en aquestes dues famílies?*

Observació 4: La Vesna també aconsegueix feina com a dona de fer feines en unes oficines. A Sarajevo ella tenia minyona i ara és ella qui ha de netejar.

- *Com creus que es deu sentir?*
- *Creus que també es pot sentir contenta també? Per què?*

Observació 5: L'Asmir vol treballar per ajudar la família, així que li encarreguen que ensenyi alemany al seu germà i a l'àvia i que ajudi amb la compra. Tot i que amb la primera paga es compra algunes peces de Lego, decideix estalviar per a quan arribi el pare.

- *Per què creus que decideix estalviar?*
- *Creieu que la situació de guerra ha canviat la seva escala de valors? Com?*
- *Creieu que tenir joguines és important? Per què?*
- *Quan arriba l'aniversari o el Nadal, algun cop us heu molestat perquè no us han regalat el que volíeu? Per què?*

Capítol 13. La fugida d'en Milan

Lèxic que pot presentar dificultats per a l'alumnat: *farcit, aloses, serena*.

Nota per als mestres: En aquest capítol i el següent s'explica el recorregut que fa en Milan per arribar a Viena. Podeu proposar que els alumnes el segueixin en el mapa a doble pàgina que hi ha al començament de la novel·la.

Observació 1: Quan en Chris i en Matthias arriben a casa amb en Milan i la seva mare, la família de l'Asmir viu una alegria agredolça.

- *Què deu voler dir, això?*
- *Per què se senten així?*

Observació 2: Quan en Milan explica l'experiència de la seva fugida, també parla de la por que ha sentit a la frontera, por que tota la família de l'Asmir entén.

- *Enteneu vosaltres també aquesta por? La podeu sentir igual que ells o la podeu intentar entendre? Com és que ho podeu fer (o no)?*
- *Què vol dir empatia?*
- *Des del sentiment d'empatia, com explicariéu aquesta por?*
- *Des del sentiment d'empatia, com descriuries les emocions d'en Milan quan veu que la bonica ciutat de Split està destrossada per la guerra?*

Capítol 14. El rescat

Observació 1: En Chris i en Matthias decideixen anar a buscar en Milan i la seva mare a la costa de Croàcia, agafen un cotxe gran per impressionar els guàrdies de les fronteres i hi carreguen una planxa de surf per fer-los creure que se'n van de viatge.

- *Creieu que és una bona idea? Per què?*
- *Creieu que la gent se'n va de vacances als països que estan en guerra? Per què?*
- *A banda del cotxe i la planxa per despistar, què més necessitarien per travessar les fronteres?*
- *Per què creieu que és fàcil per a en Chris i en Matthias creuar les fronteres i no ho és per a la família de l'Asmir o d'en Milan? Creieu que és una situació justa?*
- *Creieu que en Chris i en Matthias poden tenir represàlies per ajudar persones refugiades? Per què?*
- *Per què la mare d'en Milan té tant de fred si, en realitat, fa molta calor?*

Observació 2: En arribar al control fronterer d'Àustria, el guàrdia veu que el carnet de la mare d'en Milan està caducat des de fa dotze anys i, tot i així, els torna els documents i els dona la benvinguda.

- *Per què creieu que ho fa?*
- *Creieu que ha fet bé de deixar-los entrar?*

Observació 3: Un cop traspassada la frontera, en Chris i en Matthias s'aturen a menjar en un establiment de camí i la mare d'en Milan es veu superada per la quantitat de menjar del menú.

- *Què vol dir que se sent superada?*
- *Per què creieu que se sent així?*
- *Tot i la gana que deuen tenir, creieu que la mare d'en Milan és capaç de menjar tot el que li serveixen? Per què?*

Observació 4: En acabar el capítol, l'Asmir somia que el pare arriba, però de cop aquest somni es converteix en un malson, el veu tancat i patint, com a totes les imatges dramàtiques que no paren de veure a la televisió. Es desperta suat i s'abraça a la mare, i així «van compartir el dolor units en un silenci llarg que els embolicava com una manta» (p. 115).

- *Què vol dir amb aquesta comparació l'autora?*
- *L'Asmir detesta aquest dolor d'estar allunyat i patint pel pare, i enveja el seu germà petit perquè no el sent, però de cop pren consciència que és afortunat de sentir-lo, perquè ell sí que té records bons del pare i el seu germanet no. Creus que el dolor pot ser bo, llavors? Com ho explicariéu?*

Capítol 15. Un regal d'en Muris

Observació 1: La mare de l'Asmir, la Mirsada, aprèn l'alemany de pressa perquè aprofita cada minut que pot per practicar i llegir tot el que troba (fins i tot les etiquetes dels productes del supermercat). La tieta Melita i l'oncle Miroslav, en canvi, no evolucionen tan de pressa i de vegades s'adormen a les classes.

- *Per què s'adormen i no n'aprenen tant?*
- *Creieu que no estan tan interessats a aprendre?*
- *Creieu que és fàcil per a les persones refugiades adaptar-se i aprendre una nova llengua?*

- *Podem fer alguna cosa per ajudar les persones refugiades a integrar-se i aprendre la nostra llengua i els nostres costums?*

Observació 2: L'Asmir porta la mare a la millor xocolateria de Viena, on mirar els aparadors és un regal per a la vista.

- *Què vol dir aquesta expressió?*
- *Pot ser bo mirar aparadors bonics? Per què?*

Llavors, l'Asmir decideix invertir els estalvis que havia reservat per al pare en un regal per a la mare: una rosa de xocolata, la més petitona de la botiga, i la fa embolicar en la capsa més bonica, amb un llaç de color vermell. Tot seguit li diu: «Té, Dada, és un regal d'en Muris» (p. 120).

- *Qui emprava el terme Dada? (podeu revisar-ho a la pàgina 20).*
- *Per què l'Asmir li diu Dada, en aquest moment, a la seva mare?*
- *Creieu que l'Asmir s'ha gastat els diners per fer un regal de part seva o l'ha fet de part del pare?*
- *Per què ho ha fet?*
- *Per què la mare li diu que és el regal més bonic que li han fet mai?*
- *Els millors regals poden ser tan petits? Poden ser encara més petits i sense cost? Llavors, per què sovint ens deixem impressionar pels regals grans o en volem molts?*

Capítol 16. Instal·lats

Observació 1: Arriba el moment d'haver de tornar a marxar i buscar una casa pròpia. La família de l'Asmir ho troba difícil perquè hi ha molta gent buscant-ne, perquè hi ha propietaris que no volen llogar a persones refugiades o perquè els pisos que sí que estan disponibles necessiten reformes o són molt cars. Finalment la família lloga un pis de dues habitacions més lluny del que voldrien i més car del que realment es poden permetre.

- *Per què ho fan, si això els suposa més hores de feina?*
- *Segons els dret humans, tots tenim dret a un habitatge digne? Què vol dir això?*
- *Et sembla que un pis de dues habitacions és suficient per a tota la família? (l'Asmir i l'Èdar, la mare, l'àvia i els tiets Melita i Miroslav).*
- *Aquest nou pis pot convertir-se en una llar? Què necessita per ser-ho?*
- *Per què creus que hi ha persones que no volen llogar els pisos a persones refugiades?*

Observació 2: Des del nou pis, l'Asmir sent les campanades de l'església. No són tan fortes com les de la catedral de Viena, però són clares, plàcides i reconfortants. Aquest soroll fa que l'Asmir senti que «Déu encara escolta» (p. 128).

- *Què vol dir amb això?*
- *Com pot ser que la campanada faci sentir segur l'Asmir?*

Observació 3: Instal·lat a la casa nova, l'Asmir torna a l'escola, comença a fer amics i aprèn la llengua tan de pressa com sap per a fer-se càrrec de la família i perquè així el pare estigui

orgullós d'ell. De gran, vol ser advocat com el pare, enginyer com la mare, mestre, arquitecte per a projectar nous edificis per a Sarajevo, o artista per a decorar les capsetes dels bombons per a fer regals especials. L'Asmir té moltes opcions, però una cosa sí que sap: «mai no faria de soldat» (p. 129).

- *Creus que tenir cura de la família és una responsabilitat adequada per a un nen de set anys? Per què?*
- *Creieu que ha après aspectes importants de la vida? Quins aprenentatges importants ha fet l'Asmir?*
- *Què hem après nosaltres a través de l'empatia amb ell?*

9.3. Després de llegir

9.3.1. Activitat 8. Parlem-ne¹¹

Tot i haver fet moltes reflexions sobre el llibre capítol a capítol, i haver-les compartit en acabar la novel·la, és molt important parlar-ne. Es tracta d'un moment molt ric, en el qual establim una relació dialògica amb els alumnes, per aprofundir en l'obra entesa de manera global. És el moment d'entendre més profundament el que ens vol explicar l'autora i com ho fa; és moment de reflexionar sobre dubtes o neguits respecte del tema del llibre; és moment de revisar la nostra pròpia comprensió de la lectura, de contrastar idees, impressions i de compartir el gust per la lectura.

Entrarem en la conversa de manera gradual, seguint les orientacions d'Aidan Chambers. Començarem amb preguntes bàsiques que obrin la conversa, continuarem amb preguntes generals que se centren en la lectura de manera més estratègica i acabarem parlant de detalls molt específics de la novel·la.

Recordem que no cerquem una resposta tancada ni una opció correcta per sobre d'una altra, sinó compartir impressions, arguments o motius que justifiquin els comentaris i facin als nens i nenes endinsar-se en la lectura, i enriquir les seves percepcions, raonaments i capacitats interpretatives de l'obra. Cada docent, en funció de la seva experiència i confiança guiant converses literàries, ha de portar-les cap al seu terreny i aprofundir en allò que vulgui d'acord amb els seus objectius.

Preguntes bàsiques

- *Què us ha semblat aquest llibre?*
- *Hi ha alguna cosa que us hagi sorprès o us hagi cridat l'atenció?*

¹¹ Si s'ha adoptat la modalitat de lectura guiada capítol a capítol, es pot reduir el nombre de preguntes.

- *Hi ha alguna cosa que no hagueu entès?*
- *Hi ha alguna cosa que no us hagi agradat?*

Preguntes generals

- *El que hem llegit s'assembla a les hipòtesis que havíeu formulat abans d'haver acabat la novel·la?*
- *Heu llegit altres llibres semblants a aquest? En què s'assemblen i en què són diferents?*
- *Us ha agradat com acaba? Per què? Proposaríeu algun altre final a l'autora? Com seria?*
- *Canviaríeu alguna cosa de l'argument?*
- *Com us heu sentit mentre el llegíem? I al final?*
- *Alguna vegada us ha passat alguna cosa que us hagi fet sentir que podíeu entendre el que viuen els personatges del llibre? Coneixeu algú a qui li hagi passat?*
- *Si us passés a vosaltres, com penseu que us sentiríeu?*
- *Recomanaríeu aquest llibre als amics? Què els en diríeu?*

Preguntes específiques

- *Qui narra la història?*
- *Com s'ha implicat en aquesta història de manera personal?*
- *En quant de temps transcorren els fets? Què us ho fa pensar? (Fixeu-vos en els detalls. En començar, les flors estaven en esplendor, quan travessaven la frontera la calor era insuportable, varen passar tres setmanes a casa en Chris i un mes a casa d'en Matthias.)*
- *Per què creieu que la mare vesteix els nens amb tanta roba per marxar de Sarajevo?*
- *Creieu que és fàcil mantenir la higiene vivint en un pis amb catorze persones (quan s'estan a Belgrad, a casa dels tiets)?*
- *Com deu estar aquesta roba quan arriben a Àustria?*
- *Quina roba agafaríeu per fer un viatge de fugida com el de la família de l'Asmir? (Penseu que haureu de suportar temperatures diferents i podeu carregar molt poques coses.)*
- *Quines coses trobaríeu a faltar de casa vostra si haguéssiu de marxar com aquesta família?*
- *Com us sentiríeu si algú no us deixés travessar la frontera i necessitéssiu passar-la per sobreviure? Què faríeu?*
- *Quantes persones bones heu pogut detectar al llibre?*
- *Creieu que aquestes bones persones ajudaran totes les persones que fugen? Per què? De què pot dependre?*
- *Hem sabut que a Àustria, en aquella època, hi va haver una política d'acollida i moltes persones bones que varen ajudar les persones refugiades de Bòsnia. Creieu que totes les persones austríaques actuarien igual?*
- *Aquesta tendència podria canviar? De què depèn?*

- *Sabeu d'algun altre país que actualment ajudi altres refugiats? Sabeu si tothom hi està d'acord?*
- *Iugoslàvia era una destinació turística del Mediterrani força habitual i estable abans de la guerra. Ciutadans austríacs, com en Chris o en Matthias, baixaven a fer-hi surf. Com te l'imagines?*
- *T'imagines com va canviar el paisatge turístic amb la guerra? Com seria si passés a casa nostra?*
- *Durant la seva fugida, l'Asmir es va preguntant com s'ho farà el pare per trobar-los. Com creieu que ho farà?*
- *Aristòtil diu que la tendència de l'ésser humà és a fer el bé. Vosaltres què en penseu, després de llegir aquest llibre?*
- *Voldríeu fer algun comentari sobre algun detall que ens hagi passat desapercebut?*

9.3.2. Activitat 9. Rellegim fragments de l'obra

Hi ha fragments molt interessants en l'obra que mereixen una relectura. Després de fer una lectura col·lectiva, pot ser una bona idea tornar a llegir determinats fragments de manera expressiva, trobant el temps per a observar les variacions en el ritme o en la intensitat, per entrenar la fluïdesa o simplement per a gaudir dels detalls literaris.

Aquesta obra està escrita amb molta sensibilitat i està carregada de noblesa, la qual cosa contrasta amb el dramatisme de la realitat que viuen els protagonistes, i això s'ha de notar en l'expressivitat lectora. Podem llegir les seves línies amb profund sentiment interpretatiu, mostrant als alumnes com la lectura ens emociona i com l'entonació és fonamental per a llegir i comprendre un text. Després, convidem-los a fer el mateix. En aquesta proposta us donem alguns exemples. Escolliu vosaltres els fragments que us hagin impactat més.

Relectura expressiva per part del mestre: Una primera aproximació es basa en la lectura continuada per part del docent del fragment d'un capítol. No cal que sigui gaire extens, però s'ha de llegir amb cura, de manera expressiva i coherent amb la informació que aporta la imatge. Els silencis i els canvis de to, sempre seriosos, de vegades dolorós, de vegades accelerat, incert o, al contrari, carregat d'emoció o d'esperança, són molt importants, aquí. Amb aquesta activitat donem un model lector i mostrem el que esperem de la fluïdesa lectora dels alumnes. Aquest modelatge és molt important perquè, malauradament, molts nens i nenes no el tenen. Per a fer-ho bé, és important haver fet una bona lectura prèvia, preparar a consciència les pauses, els tons, les intensitats i els ritmes. Llegir molt i llegir de manera correcta als infants és un dels fonaments per crear futurs bons lectors.

Relectura expressiva per part dels alumnes: Un cop escoltat un bon model, cal practicar-lo. Hem de donar oportunitats als alumnes de preparar-se la lectura. Una bona lectura expressiva exigeix una preparació prèvia: tenir en compte els elements expressius que pugui aportar el text (com ara símbols gràfics com exclamacions i interrogacions). Recomanem les estratègies de lectura assistida que trobareu en les orientacions sobre la fluïdesa lectora¹² (especialment, de **lectura coral i lectura en eco**). Aquesta activitat pot ser compartida davant dels companys de l'aula o d'altres grups, en dinàmiques d'apadrinament lector, o bé ser enregistrades en àudio per compartir al blog de l'escola.

Exemples de fragments per rellegir

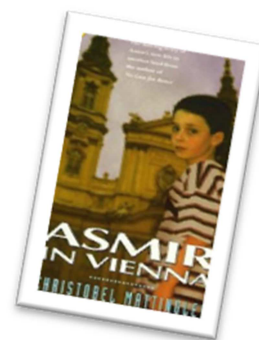
Localització	Observacions
Capítol 2, 5è paràgraf, pàgina 21 Des de: <i>'Es va posar al capdavant...'</i> Fins: <i>'La mare es va aturar per esperar-lo.'</i>	La lectura d'aquest fragment ha de ser intensa, molt seguida i ben entonada per tal de transmetre la tensió del moment. En acabar, feu una breu pausa. Permeteu que els oients tinguin l'oportunitat de recuperar l'alè de la tensió visualitzada.
2n paràgraf, p54 Des de: <i>'Percebia la por...'</i> Fins: <i>'-ra d'Àustria, d'Österreich. Allà no hi havia guerra...'</i>	Llegim aquest paràgraf a poc a poc, de manera expressiva i amb veu feble, com qui té por i sent que la pressió l'oprimeix.

9.3.3. Activitat 10. Acabem l'experiència de l'Asmir...

Sabem que hi ha dos llibres més que continuen l'experiència de l'Asmir, escrits per la mateixa autora en els següents dos anys. Com que no estan publicats ni en català ni en castellà, us convidem a escriure'n una recreació a partir de les pistes que ens aporten els resums de les novel·les en anglès.

L'Asmir a Viena

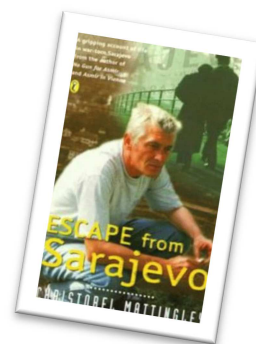
Sabent que existeix aquest *Asmir in Vienna* (1995), us proposem que animeu els alumnes a reflexionar sobre l'adaptació de l'Asmir a l'escola a la capital d'Àustria, sobre el repte de l'aprenentatge de la llengua, la creació d'amics i l'adaptació de la família al mercat laboral.

¹² Dossier didàctic «La fluïdesa lectora», dins del programa d'Aprenentatge Inicial de la Lectura : http://xtec.gencat.cat/web/.content/alfresco/d/d/workspace/SpacesStore/0045/43f3eddc-68ea-485b-a733-ced27a079145/16_fluidesa_lectora.pdf [Consulta: 26/06/2018]

Fugida de Sarajevo

Escape from Sarajevo (1996) és un títol prou eloqüent. Animem els alumnes a narrar l'experiència de fugida del pare de l'Asmir fins a retrobar-se amb la família.

Podeu aplicar la dinàmica d'escriptura que preferiu, individual o col·lectiva, a les dues propostes o a una de sola. Nosaltres us proposem que dividiu la classe en dos grans grups. L'un escriurà una història i l'altre escriurà l'altra. En acabat les posaran en comú.¹³

Nota per als mestres: En els dossiers de cicle inicial i de cicle mitjà us proposem altres activitats de recreació de la història. Per si les voleu consultar, les trobareu a “**Recreem el conte. Què hauria passat i què passaria si...**”.

10. Activitats d'ampliació

10.1. Activitat 11. Amb ulls crítics...

Observeu la següent vinyeta d'humor gràfic. L'humor gràfic, lluny de suposar un motiu de riure, sovint denuncia algun fet de la realitat que exigeix una lectura crítica, algun fet que acostuma a ser lamentable i davant del qual només reaccionem quan algun estímul ens provoca un xoc emotiu. La crisi dels refugiats és una situació molt dramàtica, que inspira moltes creacions d'aquesta mena. Podeu trobar-ne moltíssimes

a internet, o bé a la secció de recursos de la pàgina web d'Amnistia internacional.¹⁴

Font: Vinyeta d'humor gràfic, treta del document

Personas refugiadas y asilo: contexto sociopolítico actual

(Comisión Española de Ayuda al Refugiado). No s'esmenta l'autoria.¹⁵

¹³ *Nota per als mestres:* En els dossiers de cicle inicial i de cicle mitjà us proposem altres activitats de recreació de la història. Per si les voleu consultar, les trobareu a “Recreem el conte. Què hauria passat i què passaria si...”.

¹⁴ Enllaç a la pàgina de recursos d'humor gràfic d'Amnistia Internacional:

<http://www.amnistiacatalunya.org/edu/cat/recursos.html> [Consulta: 26/06/2018]

¹⁵ Enllaç: <https://www.cear.es/wp-content/uploads/2016/07/Personas-refugiadas-y-asilo.pdf> [Consulta: 26/06/2018]

Amb aquesta vinyeta, o amb qualsevol altra d'humor gràfic sobre aquesta temàtica, us proposem algunes reflexions útils, per compatir amb els alumnes:

- *Què creieu que vol dir aquesta imatge? Què ens vol dir?*
- *Què creieu que critica, aquest dibuix?*
- *A qui s'adreça?*
- *Què creieu que té més impacte: aquesta imatge o un text escrit? Per què?*
- *Tens alguna proposta de vinyeta d'humor gràfic per a la història de l'Asmir?*

10.2. Activitat 12. Coneguem els drets dels refugiats

Cercar solucions a la crisi de refugiats no és fàcil, i encara avui genera debat. Amb tot, hi ha uns drets fonamentals que cal conèixer i respectar en qualsevol solució possible. Amb aquesta activitat pretenem ajudar els alumnes a reflexionar sobre els drets de les persones refugiades.

Segons l'article 14 de la Declaració Universal dels Drets Humans,¹⁶ tota persona té dret a buscar asil si és perseguida. A més a més, tant a la Convenció de Ginebra del 1951 i a l'Estatut dels refugiats s'estableix que les persones refugiades tenen uns drets que han de ser respectats pels països receptors i signants de l'Estatut. Podeu consultar aquests drets a la mateixa Declaració i a l'ACNUR.¹⁷ Els recollim breument en la següent llista:

- Dret a no ser castigat per haver entrat de manera irregular al país
- Dret al treball remunerat
- Dret a la llibertat de circulació dins del territori
- Dret a un habitatge digne
- Dret a una educació pública i gratuïta
- Dret a l'assistència mèdica
- Dret a la llibertat de religió
- Dret d'accés als tribunals
- Dret d'obtenció de documents d'identitat i viatges

Us proposem que els llegiu amb els alumnes i els intenteu concretar en un llenguatge entenedor per a ells. Tot seguit, us convidem a crear-ne una imatge representativa per a un pòster que els presenti de manera visual, amb dibuixos acompanyats d'una breu explicació.

¹⁶ Enllaç a informació sobre els Drets Humans del programa «Coneix els teus drets», de la Generalitat de Catalunya i altres entitats públiques catalanes: http://www.coneixelsteusdrets.cat/home_drets_3.html [Consulta: 26/06/2018]

¹⁷ Enllaç explicatiu dels drets i deures de les persones refugiades en castellà: http://recursos.eacnur.org/hubfs/Content/ACN_ebook_Derechos_refugiados.pdf?t=14 [Consulta: 26/06/2018]

Recull dels drets dels infants acompanyats d'imatges significatives. Ediciones Jaguar, 2016

Exemple. Proposta original del blog Diari de C. Click”

L'objectiu d'aquesta activitat és afavorir la reflexió dels alumnes sobre els drets humans i els drets de les persones refugiades. No hi ha excusa que hi valgui. Els governs han d'ajudar les persones refugiades **perquè els assisteix un dret fonamental**.

10.3. Activitat 13. Què hauria passat si... no haguessin tingut drets?

Hi ha moltes persones importants, que han fet grans aportacions a la Història o a la societat i la cultura que han estat refugiades, o fills i filles de persones refugiades. El físic Albert Einstein, la model Halima Aden, el cantant Freddie Mercury, l'actriu Marlene Dietrich o Sergei Brin, cofundador de Google, són només algunes d'aquestes persones. Què hauria passat si no haguessin tingut drets com a refugiats?

Cerqueu alguns d'aquests personatges famosos, conegueu-ne les experiències com a refugiats i doneu resposta a la pregunta.

Podeu consultar alguns casos a la pàgina d'ACNUR¹⁸ o bé en diversos enllaços d'internet.¹⁹

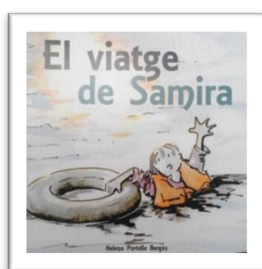
¹⁸ Enllaç a una llista de famosos refugiats d'ACNUR: <http://www.acnur.es/quienes-somos/embajadores-de-buena-voluntad/refugiados-famosos>

¹⁹ Alguns enllaços que podeu consultar:

- La Vanguardia: <http://www.lavanguardia.com/vida/junior-report/20170621/423609431690/refugiats-famosos-einstein-mercury-dalai-lama.html> [Consulta: 26/06/2018]
- El País: https://elpais.com/elpais/2017/02/17/fotorrelato/1487336229_795258.html#foto_gal_6 [Consulta: 26/06/2018]

10.4. Activitat 14. Trobem punts de connexió

Us proposem que busqueu altres llibres que tractin sobre la fugida de persones i que les compareu. Com ja hem assenyalat en el dossier introductori, per entendre la crisi dels refugiats i estimular l'empatia és important que els alumnes de primària tinguin diverses experiències de lectura sobre el mateix tema, perquè esdevinguin lectors crítics i es facin preguntes que els ajudin a crear vincles entre les experiències que viuen les persones refugiades i les seves experiències personals. Us suggerim dues propostes de lectura:

Proposta 1: *El viatge de Samira*,²⁰ d'Helena Portella Bergés (Edicions La Garbera, 2016).

Es tracta d'un àlbum il·lustrat sense text, que ens planteja una intel·ligent narració visual de dues històries en paral·lel: una família de refugiats i una família que viu en un indret qualsevol d'algun país occidental sense cap

conflicte bèl·lic. Totes dues històries mostren gestos i accions similars, però el que les fa radicalment diferents és el context en el qual tenen lloc (un en guerra i l'altre no). La potència de la comparació obre interrogants ètics sobre

la injustícia dels fets dramàtics que pateixen moltes persones, mentre que moltes altres viuen el seu dia a dia sense ser-ne conscients o sense implicar-s'hi. De la comparació també es desprèn una denúncia indirecta de les dificultats polítiques i la burocràcia que agreugen el problema encara més, perquè els drets fonamentals dels refugiats queden desatesos.

Una escena de l'obra *El viatge de Samira*, treta del Facebook de l'autora.

²⁰ *El viatge de Samira*, d'Helena Portella, és una obra creada com a projecte solidari i no es troba fàcilment a les biblioteques. Trobareu informació sobre el projecte i una relació de llibreries on es ven a la pàgina de presentació del seu Facebook: www.facebook.com/elviatgedesamira [Consulta: 26/06/2018]. És una obra econòmica i els beneficis són destinats a entitats que treballen per als refugiats.

L'àlbum, sense text, ens mostra un paral·lelisme. Veiem gestos similars però amb una destinació i una intenció molt diferents.

Proposta 2: Refugiada. L'Odissea d'una família, de Tessa Julià Dinarès i Anna Gordillo (La Galera, 2015)

La segona proposta és la lectura de l'àlbum il·lustrat *Refugiada*, una obra que narra l'experiència d'una nena i la seva família. L'obra captura a la perfecció el desconcert, la por i la incertesa dels personatges, que han de fer front a un viatge llarg i difícil. La il·lustració, acompanyada d'un text breu, parla per si sola: apel·la a les emocions dels lectors, que no queden indiferents i que s'adonen que els protagonistes són persones normals, com nosaltres. S'imposa, doncs, una conclusió: això ens hauria pogut passar a nosaltres. L'experiència de fugida de la família d'aquesta història està inspirada en la crisi de refugiats actual. Lamentablement, els punts d'unió amb l'experiència de l'Àsmir són molts. I és que la història es repeteix...

Mostra del llibre facilitada per l'editorial

Nota important: Tant si escolliu una proposta com l'altra, hem de subratllar que només la lectura d'aquests àlbums es mereixeria un dossier sencer. En aquest cas, ens hem de cenyir a la lectura de Christobel Mattingley sobre l'experiència de l'Àsmir, i només us presentem aquestes obres com a lectures valuoses per a enriquir l'experiència de la lectura crítica. Tot i així, voldríem insistir en el potencial d'aquestes dues obres com a base per a una conversa dialògica aprofundida. No en feu una lectura ràpida, perquè desaprofitaríeu un recurs molt valuós. Feu aquesta activitat només si teniu temps d'endinsar-vos-hi.

En totes dues lectures, enceteu la conversa literària seguint les pautes d'Aidan Chambers. Un cop acabada, cerqueu els punts de coincidència parant atenció a qüestions com les següents:

- *Quins punts tenen en comú l'experiència de l'Asmir i la dels protagonistes de la història?*
- *Quines parts del recorregut són coincidents?*
- *Quines emocions podeu identificar en les dues obres que siguin coincidents?*
- *Quins personatges apareixen en una i altra història que són similars?*
- *Quines dificultats es troben els personatges en totes dues històries?*
- *Quines ajudes troben uns i altres? Quin tipus d'ajuda reben?*
- ...

Tot seguit, us animem a fer una activitat d'il·lustració. Si treballeu amb l'àlbum *El viatge de Samira*, d'Helena Portella, podeu comparar seqüències a partir d'una escena de la història de l'Asmir i una de la nostra vida.

<i>Mentre la família de L'Asmir ha de....</i>	<i>la meua família i jo ara podem...</i>
---	--

Si escolliu la segona proposta de lectura, us animem a crear una narració visual sobre l'experiència de fugida de l'Asmir. Podeu dividir el grup classe en grups de quatre, o en parelles, de manera que creïn una il·lustració per grup. Si feu grups de quatre, necessitareu distribuir la història en cinc o sis escenes. Si feu l'activitat per parelles, necessitareu plantejar-vos entre dotze o catorze escenes. Repartiu a cada grup o parella un full DIN-A3, preferiblement una cartolina, com a suport per a la il·lustració. Doneu la consigna als alumnes que facin dibuixos amples i expressius, sense gaires detalls, inspirant-se en l'obra de Julià i Gordillo, però que deixin una franja d'uns 5 cm. en blanc a la part inferior, per al text.

Quan tingueu totes il·lustracions fetes, afegiu-hi un text breu (a mà o imprès i encolat). Finalment enquaderneu les pàgines en ordre (prèviament encolant les pàgines que vagin acarades). Ja teniu una aproximació a la narració visual de *L'Asmir no vol fusells*.

Cartolina DIN-A3

Espai per a la
il·lustració

Espai per al text

Cartolina DIN-A3

Espai per a la
il·lustració

Espai per al text

Proposta 3: *Podries* de Joana Raspall (Takakuka, 2017)

Amb aquest àlbum, amb il·lustracions d'Ignasi Blanch, inspirat en el poema de Joana Raspall, *Podries*, originàriament publicat a *Com el plomissol. Poemes i faules* (la Galera, 1998) us proposem una activitat de connexió personal amb la crisi dels refugiats.

En primer lloc, llegiu el poema *Podries* de Joana Raspall i reflexioneu amb els alumnes:

La primera part del poema planteja una comparativa. Podries haver estat un o un altre...

- *Quins versos creieu que us identifiquen?*
- *Per què creieu que us han tocat aquests i no els altres?*
- *Coneixeu algú que hagi viscut una experiència contrària?*
- *Abans de començar la guerra de Bòsnia, què creieu que hauria contestat l'Asmir?*

Un cop oberta la discussió animarem els nens i les nenes a fer una reflexió sobre el seu recorregut per trobar refugi. Us proposem algunes preguntes orientatives:

- *On anirien i per què?*
- *Si haguéssiu de fugir com l'Asmir, on aniríeu?*
- *Qui us acompanyaria? Per què?*
- *Qui no podria venir? Per què?*
- *Quin recorregut faríeu per evitar perills o dificultats?*
- *Com viatjaríeu? Per què?*
- *Quant tardaríeu?*
- *Com us mantindríeu mentrestant? (menjar, refugi)*
- *Què portaríeu amb vosaltres? Per què?*
- *Què deixariu enrere que us agrada molt però que seria complex de portar?*
- *Qui us podria ajudar? Des d'on ho podria fer?*
- *Com els afectaria ajudar-vos a tu i a la família?*
- *Quant temps creieu que podria durar aquesta ajuda?*
- *De què viuríeu? De què creus que podria treballar algú de la família?*
- *Hi ha alguna feina que no podria fer? Per què?*
- *Com us sentiríeu en una escola nova?*
- *Quines dificultats podríeu trobar? Com les resoldríeu?*
- *Explicaríeu o aconsellariu alguna cosa als companys de l'escola o del nou lloc de residència? Per què?*

...

10.5. Activitat 15. Ara i no tan lluny d'aquí

Sovint ens pot semblar que les històries que llegim als llibres són allunyades de nosaltres o que han passat temps enrere. Malauradament, però, el relat del viatge de la Samira es basa en experiències reals actuals, que estan passant molt a prop nostre. Són moltes les preguntes que ens sorgeixen davant d'una situació de crisi com aquesta: On passa? Per què? Quan? Des de quan? Fins quan? On aniran?, Per què allà? Com hi arribaran? Què necessitaran per fer-ho? I els malalts? Quants són? I si no hi ha lloc per a tothom? On viuran? De què treballaran? Com es comunicaran? Com pagaran una casa on viure? Els nens aniran l'escola? Com els anirà?...

- *Quines preguntes voldríeu fer sobre la crisi dels refugiats?*
- *Qui creieu que us les pot contestar o on podeu trobar-ne les respostes?*

Organitzeu els alumnes perquè preparin preguntes sobre la crisi de refugiats en grups cooperatius. Podríeu iniciar l'activitat amb alguna dinàmica com per exemple el full giratori, en què cadascú fa la seva aportació i la comparteix amb el grup, o l'estratègia 1-2-4, en la qual permeteu als alumnes una estona de treball individual, seguida d'una estona de reflexió i discussió de dos en dos, abans de fer la posterior posada en comú amb els companys del grup i arribar a un conjunt de preguntes consensuades.

Un cop elaborades les preguntes, preneu decisions sobre les fonts de consulta (a qui preguntar o on trobar la informació). A l'annex del dossier didàctic trobareu una selecció d'enllaços per a la consulta.

Si ho creieu convenient, podeu mirar el reportatge d'InfoK *Especial refugiats*²¹, del 29.10.15, en el qual es responen les preguntes d'un grup d'alumnes que participen en l'especial. A l'annex d'aquest dossier trobareu més enllaços sobre la crisi dels refugiats emesos pel programa InfoK, així com altres enllaços a testimonis de persones refugiades.

Si us convé fer l'activitat molt pautaada, també trobareu útil l'enllaç de l'organització Barcelona Ciutat Refugi²², amb preguntes concretes i properes del context català.

Doneu un temps prudent de cerca i consulta i feu la posada en comú. En acabar l'activitat, plantegeu les següents preguntes:

- *Per a quines preguntes heu trobat resposta?*
- *Quines preguntes han estat fàcils de contestar?*

²¹ <http://www.ccma.cat/tv3/super3/infok/especial-refugiats/video/5560719/> [Consulta: 26/01/18]

²² <http://ciutatrefugi.barcelona/ca/preguntes-freqüents> [Consulta: 26.01.18]

- *Quines preguntes han estat més difícils de contestar? Per què penseu que no tenen respostes fàcils?*
- *Quines preguntes us han quedat sense resposta? A qui ens podem adreçar perquè ens les contesti?*

És probable que quedin unes quantes preguntes sense resposta. Us proposem redactar una carta formal i enviar-la a una organització que treballi en favor de les persones refugiades, bé per fer-los preguntes, bé per concertar una visita. Trobareu una relació d'entitats a l'annex del dossier didàctic, moltes d'elles amb seu a Catalunya.

11. Altres propostes interessants que podeu consultar

L'editorial Alfaguara té una interessant guia de lectura amb activitats molt engrescadores sobre l'obra. Hi podeu accedir a través de la mateixa editorial²³ o bé des de la pàgina de la Consejería de Educación y Universidades de Múrcia.²⁴ A continuació en destaquem unes quantes:

- Escriure una carta al pare explicant l'èxode
- Escriure un titular de notícia per a cada capítol
- Continuar la història més enllà del 1993
- Trobar les paraules bàsiques que li han de permetre comunicar-se a Viena
- Fer un estudi sobre les poblacions d'ètnies sèrbia, bosniana i croata implicades en la guerra de l'antiga Iugoslàvia
- Crear eslògans pacifistes
- Estudiar els passos que ha de seguir una persona refugiada en arribar al país d'acollida
- Fer un seguiment de la ruta i la durada del viatge...

12. Recursos sobre la guerra de Bòsnia i dels Balcans

Una cançó per Bòsnia (2012)

InfoK (Per a tots els públics)

<http://www.ccma.cat/tv3/super3/infok/una-canço-per-bosnia/video/4019090/>

[Consulta: 26/06/2018]

²³ Enllaç a la guia des de l'editorial: <http://www.loqueleo.com/es/libro/asmir-no-quiere-pistolas> [Consulta: 26/06/2018]

²⁴ Enllaç a la Consejería de Educación y Universidades de Múrcia: https://www.murciaeduca.es/cpanitaarao/aula/archivos/repositorio/250/365/07_asmir.pdf [Consulta: 26/06/2018]

A través d'una cançó que commemora els vint anys del conflicte a Bòsnia, accedim a un petit resum d'aquesta guerra.) La cançó tracta sobre les emocions de l'Anna, la filla del general serbobosnià Radtko Mladic, que es va llevar la vida en saber les atrocitats que havia comès el seu pare.²⁵

Podeu accedir a la cançó original *Anna* de *Trenkaband* i a la lletra en l'enllaç següent: <https://www.youtube.com/watch?v=rnVh4M5PPtw> [Consulta: 26/06/2018]

L'aventura de repartir solidaritat (2017)

InfoK

(Per a tots els públics)

<http://www.ccma.cat/tv3/super3/infok/laventura-de-repartir-solidaritat/video/5653847/> [Consulta: 26/06/2018]

Reportatge que tracta sobre la solidaritat. Explica l'experiència de portar recursos a persones refugiades i les dificultats que suposa.

Balcans - L'Oblit del passat (1997)

Edu3.cat

(etiquetat per a l'ESO i Batxillerat, però interessant per al cicle superior de primària)

http://www.edu3.cat/Edu3tv/Fitxa?p_id=21770 [Consulta: 26/06/2018]

Bòsnia (1995)

Edu3.cat

(etiquetat per a l'ESO i Batxillerat, però interessant per al cicle superior de primària)

http://www.edu3.cat/Edu3tv/Fitxa?p_id=18132&p_ex=iugoslavia [Consulta: 26/06/2018]

Sandra Balcells: Cròniques Balcàniques (2001)

Edu3.cat

(etiquetat per a l'ESO i Batxillerat, però interessant per al cicle superior de primària)

http://www.edu3.cat/Edu3tv/Fitxa?p_id=34379&p_ex=iugoslavia [Consulta: 26/06/2018]

²⁵ Podeu accedir a la cançó original *Anna* de *Trenkaband* i a la lletra en l'enllaç següent: <https://www.youtube.com/watch?v=rnVh4M5PPtw> [Consulta: 26/06/2018]

13. Recursos sobre els Drets dels Infants

Convenció dels drets de l'Infant, editat per l'Ajuntament de Barcelona juntament amb Lectura Fàcil:

<http://ajuntament.barcelona.cat/infancia/sites/default/files/convencisdretsinfantsc.058.pdf> [Consulta: 26/06/2018]

Descobrim els nostres drets, treball del Departament de Benestar i Família, que inclou propostes d'activitats, deures i indicacions adreçades a les diferents edats:

http://treballiaferssocials.gencat.cat/web/.content/01departament/08publicacions/ambits_tematica/infancia_i_adolescencia/05descobrirnostresdrets03/descobrim_nostres_drets.pdf [Consulta: 26/06/2018]

Vet aquí els nostres drets, contes de l'entitat Esplais Catalans:

<https://issuu.com/esplaiscatalans/docs/vetaqui> [Consulta: 26/06/2018]

Declaració Universal dels drets de la Infància, per Amnistia Internacional:

<http://www.amnistiacatalunya.org/edu/docs/nu-dec-infants.htm> [Consulta: 26/06/2018]

Parlament de Catalunya:

<https://www.parlament.cat/document/cataleg/48039.pdf> [Consulta: 26/06/2018]

Les tres bessones i els drets de la infància, editat per l'Ajuntament de Barcelona:

<https://www.yumpu.com/es/document/view/13501091/les-tres-bessones-els-drets-de-linfant> [Consulta: 26/06/2018]

Resulta interessant revisar el **Blog de Nati Bergadà**, que conté enllaços a diverses propostes i recursos sobre els drets de l'Infant: <http://natibergada.cat/22-recursos-per-treballar-els-drets-dels-infants> [Consulta: 26/06/2018]

Un món millor. Drets de l'infant. Ediciones Jaguar, 2016.